Olga Hiltunen
Mervi Karttunen
Kirby Kehiakehi
Jyri Varis
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan
ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö, 2023

KALLIOLAN SETLEMENTTI KOTOUTUJAN TUKIJANA

Naapuruustaloilla toteutetun työelämäharjoittelun merkitys yksilön kotoutumisessa

TIIVISTELMÄ

Hiltunen, Olga, Karttunen, Mervi, Kehiakehi, Kirby & Varis, Jyri
Kalliolan Setlementti kotoutujan tukijana. Naapuruustaloilla toteutetun työelämäharjoittelun merkitys yksilön kotoutumisessa
70 sivua ja 5 liitettä
Kevät, 2023
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan
ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK)

Ihmisten liikkuvuus yli kansallisvaltioiden rajojen on lisääntynyt viime vuosikymmeninä, mikä on vaikuttanut myös Suomen väestökantaan. Maahanmuuton lisääntyessä paine kehittää kotoutumista edistävää työtä kasvaa. Vuoden 2025 alusta voimaan tulevalla kotoutumislain kokonaisuudistuksella pyritään vauhdittamaan maahan saapuneiden henkilöiden työllistymistä ja lisäämään ihmisten välistä tasa-arvoa.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia kotoutumiskoulutuksen työelämäharjoitteluun osallistuneiden maahan muuttaneiden henkilöiden kokemuksia Kalliolan Naapuruustaloilla tapahtuvasta työelämäharjoittelusta. Opinnäytetyön tavoitteena oli, että tutkimuksesta saatuja tuloksia voidaan hyödyntää kotoutujien kanssa työskentelevien sekä työelämäharjoittelupaikkoja tarjoavien tahojen toimintaa toteutettaessa.

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena hyödyntäen puolistrukturoitua teemahaastattelua. Haastattelumateriaali litteroitiin ja tutkimusmateriaali analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysin menetelmällä. Tutkimukseen osallistui 10 henkilöä, joita haastateltiin helmi-maaliskuussa 2023.

Tutkimustulokset osoittivat, että Naapuruustaloilla suoritettu työelämäharjoittelu edisti harjoittelijoiden kotoutumisen prosessia. Kaikkien haastateltujen henkilöiden kielitaito oli parantunut, ja kaikki kokivat rohkaistuneensa suulliseen kanssakäymiseen suomeksi. Haastateltavien ymmärrys suomalaisesta yhteiskunnasta ja kulttuurista sekä työelämään liittyvistä toimintatavoista ja työyhteisön jäsenenä olosta oli kasvanut. Toisaalta haastateltavat eivät pitäneet työelämäharjoitteluun kuuluvia varsinaisia työtehtäviä erityisen haastavina. Työelämäharjoittelijat olivat harjoittelun myötä saaneet uusia ystävyyssuhteita sekä heidän kokemuksensa osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä oli lisääntynyt. Nämä kokemukset ja tunteet saattavat toimia henkilön hyvinvoinnin kannalta tärkeinä voimavaroina, mielenterveyttä vahvistavina tekijöinä. Työelämäharjoittelu Naapuruustaloilla ja siellä kohdatut ihmiset olivat lisänneet harjoittelijoiden halua integroitua ja kiinnittyä suomalaiseen yhteiskuntaan.

Asiasanat: kotoutuminen, maahanmuutto, mielenterveys, osallisuus

ABSTRACT

Hiltunen, Olga, Karttunen, Mervi, Kehiakehi, Kirby and Varis, Jyri
Kalliola Settlement as a supporter of the immigrant integration. The importance of working life training implemented in Naapuruustalo in the individual integration.
70 Pages and 5 appendices
Spring 2023
Diaconia University of Applied Sciences
Bachelor's Degree Programme in Social Services
Bachelor of Social Services

The mobility of people across the state borders has been on the rise during the last decades. This also affected the figures of population in Finland. The increased number of immigrants adds more pressure to develop more effective ways of producing services to integrate immigrants to Finland. The comprehensive reform of the Act on the Promotion of Immigrant Integration will enter into force in the beginning of 2025. It aims to expedite the employment of immigrants and to increase equality.

This thesis studied the experiences of the immigrants, who as part of their integration training, were conducting their working life training in the community houses run by Kalliola Settlement. The aim was that the results obtained can be implemented in the activities of the interested parties promoting the integration of immigrants.

The thesis was conducted as a qualitative study by semi-structured thematic interviews. The material gathered by this method was then transcribed and analyzed by means of content analysis. There were ten participants in the study and they were interviewed during February and March 2023.

The results of the study proved that working life training in the community house advanced the integration process of the participants. All the participants felt that their Finnish language skills had improved during the working life training period, and they had gained more courage to communicate verbally in Finnish. Their understanding of the Finnish society, culture and working life related procedures, as well as being part of the work community, had increased. On the other hand, the assignments given to them during the training period were not seen particularly challenging. All of them had managed to make new friendships during their time in the community house and with that, their sense of inclusion and being part of a community had also increased. These experiences and feelings may serve as strengthening factors for mental health, which is an important resource for well-being. The training period in the community houses and the people they had encountered had increased the participants will integrate and attach to Finnish society.

Keywords: immigration, inclusion, integration, mental health

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO 4

2 MAAHANMUUTTO JA KOTOUTUMINEN 5
2.1 Maahanmuutto Suomessa 5
2.2 Kotoutumisen edistämisestä laissa 8
2.3 Kotoutumisen määrittelyn näkökulmia 9
2.4 Kotoutumiskoulutus 11
2.5 Järjestöjen merkitys kotoutumisen edistämisessä 13

3 MIELENTERVEYS 16
3.1 Mielenterveyteen vaikuttavat tekijät 16
3.2 Maahanmuutto ja mielenterveys 17
3.3 Mielenterveyden tukeminen kohtaamistyössä 18

4 OSALLISUUS 20
4.1 Osallisuuden lähtökohdat 20
4.2 Maahanmuuttaneiden osallisuus tutkimusten valossa 22
4.3 Maahanmuuttaneiden osallisuuden esteet 23
4.4 Osallisuuden edistäminen 24

5 TARKOITUS, TAVOITE JA TYÖELÄMÄKUMPPANI 26
5.1 Tarkoitus ja tavoite 26
5.2 Työelämäkumppani 26

6 AINEISTON KERUU, AINEISTO JA SEN ANALYYSI 30
6.1 Tutkimusmenetelmä 30
6.2 Aineiston keruu 31
6.3 Aineiston analyysi 36

7 TULOKSET 39
7.1 Naapuruustalo ympäristönä 39
7.2 Osallisuus ja toimijuus 42
7.3 Yhteiskuntataidot 43

8 EETTISET NÄKÖKOHDAT JA LUOTETTAVUUS 46
8.1 Eettiset näkökohdat..... 46
8.2 Luotettavuus 48

9 POHDINTA 52
9.1 Pohdinta tutkimustuloksista..... 52
9.2 Ammatillinen kasvu 57
9.3 Johtopäätökset ja jatkotutkimukset 59

LÄHTEET..... 62

LIITE 1. Haastattelukysymykset..... 71

LIITE 2. Haastattelukutsu..... 72

LIITE 3. Pelkistetyt kysymykset..... 73

LIITE 4. Suostumuslomake..... 74

LIITE 5. Saatekirje 75

1 JOHDANTO

Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisjärjestö UNHCR:n laskelmien mukaan maailmassa on tällä hetkellä kotoaan pakenemaan joutuneita ihmisiä enemmän kuin koskaan aiemmin, 103 miljoonaa henkilöä (United Nations High Commissioner for Refugees, 2022). Ilmastonmuutoksen, sotien ja poliittisten levottomuuksien kaltaisten kriisien ja taloudellisen näköalattomuuden vuoksi ihmisten liikkuvuus yli valtioiden rajojen on ollut kasvussa jo vuosikymmenten ajan (IOM, 2022, s. 23). Yhteiskuntamme tulee entisestään monikulttuuristumaan ja Suomeen päätyvien henkilöiden integroituminen osaksi yhteiskuntaa on välttämätöntä hyvinvointivaltion jatkuvuuden kannalta. Sanna Marinin hallituksen toimenpideohjelmissa ja lakiuudistuksissa pyrittiin edistämään työ-, opiskelu- ja asiantuntijapohjaista maahanmuuttoa (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2022a) sekä lyhentämään kotoutumiseen käytettävää aikaa tehostamalla kotoutumisenprosessia niin, että kouluttautumisen ja työelämään siirtyminen nopeutuisi (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2022b). Vuonna 2023 muodostettu Petteri Orpon hallitus kaavailee maahanmuuttoon liittyviä lain kiristyksiä, joiden kotoutumispoliittisia vaikutuksia on toistaiseksi vaikea arvioida (Valtioneuvosto, 2023, s. 197–208). On kuitenkin pohdittava erilaisten maahanmuuttoon johtavien tekijöiden vaikutusta prosessiin ja yksilön sopeutumisvalmiuteen sekä kotoutumista edistävien prosessien tehostamisen vaikutuksia yksilöiden mahdollisuuksiin suomalaisessa yhteiskunnassa.

Kotoutumisen prosessi on moninainen vaihe maahan muuttaneiden henkilöiden elämässä, joka usein typistetään työllistymisen, kouluttautumisen ja kielen oppimisen edistämiseen, vaikka kotoutumisen kannalta keskeisiä aiheita ovat myös henkilöiden kokema turvallisuuden ja kuulumisen tunne (Kotoutumisen osaamiskeskus, i.a.-a). Tutkimuspainotteisen opinnäytetyömme tarkoituksena on tutkia työelämäharjoittelussa olevien kotoutumiskoulutusta suorittavien henkilöiden kokemuksia harjoittelujaksosta puolistrukturoiduilla yksilöhaastatteluilla. Tämän lisäksi hyödynnämme työelämäkumppanimme, Kalliolan Setlementti ry:n Naapuruustalo Pasilan, laatimaa harjoittelupalautteesta koottua tiivistelmää. Opinnäytetyön tavoitteena on, että tutkimuksesta saatuja tuloksia voidaan hyödyntää

kotoutujien kanssa työskentelevien sekä työelämäharjoittelupaikkoja tarjoavien tahojen toimintaa suunniteltaessa ja toteutettaessa.

Valitsemamme tutkimuskysymykset pohjautuvat tutkimamme kohderyhmän sosioekonomiseen asemaan yhteiskunnassa. Kotoutumisen prosessin tulee tukea maahan muuttaneen henkilön mielenterveyttä. Koettu mielenterveys tukee yksilön käsitystä itsestään toimijana sekä lisää mahdollisuuksia vaikuttaa omaan asemaansa yhteiskunnassa (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos [THL], i.a.-a). Osallisuuden teeman olemme valinneet tarkastelun kohteeksi työyhteisötahomme yhteisöllisyyden vahvistamisen tavoitteen mukaisesti (Kalliola, i.a.-a)

2 MAAHANMUUTTO JA KOTOUTUMINEN

2.1 Maahanmuutto Suomessa

Maahanmuuttajaksi määritellään ihminen, joka on muuttanut maasta toiseen. Muuton syitä voivat olla muun muassa perhesuhteet, työ, opiskelu tai lähtömaan tilanteen aiheuttama pakolaisuus. (THL, i.a.-a.) Monesti siirtolaisista käytetään termiä maahanmuuttaja, mutta Förbomin (2014, s. 29–30) mukaan se ei terminä tavoita siirtolaisuuden moninaisuutta. Maahanmuuttajan käsite antaa yksinkertaistetun kuvan ihmisten liikkumisesta ja muuttoliikkeistä. Lisäksi Kettunen ja Sipinen (2022, s. 13) muistuttavat, että maahanmuuttajan termi antaa ymmärtää, että maahanmuuton prosessi olisi jatkuvasti käynnissä, vaikka maahan muuttaneen henkilön kohdalla kyse usein on ainutkertaisesta tapahtumasta. Tästä syystä käytämme työssämme kotoutujan tai maahan muuttaneen henkilön käsitteitä.

Maanosittain jaoteltuna Suomeen on viimeisen 10 vuoden aikana muuttaneista henkilöistä selkeästi suurin osa tullut vuosia 2016 ja 2017 lukuun ottamatta Euroopasta. Seuraavaksi eniten ihmisiä muuttaa Suomeen Aasiasta ja kolmanneksi

eniten Afrikasta. Etelä-, Väli- ja Pohjois-Amerikasta ja Oseaniasta maahanmuutto on hyvin vähäistä. Vuosien 2012 ja 2021 välisenä aikana vuosittainen Suomeen muuttaneiden ulkomaalaistaustaisten henkilöiden määrä on pysynyt 22 000 ja 29 000 henkilön välillä. (Kuva 1.) Euroopan sisäistä maahanmuuttoa selittää läheisyyden lisäksi Euroopan Unionin jäsenmaiden kansalaisten vapaa liikkuvuus jäsenmaiden sisällä.

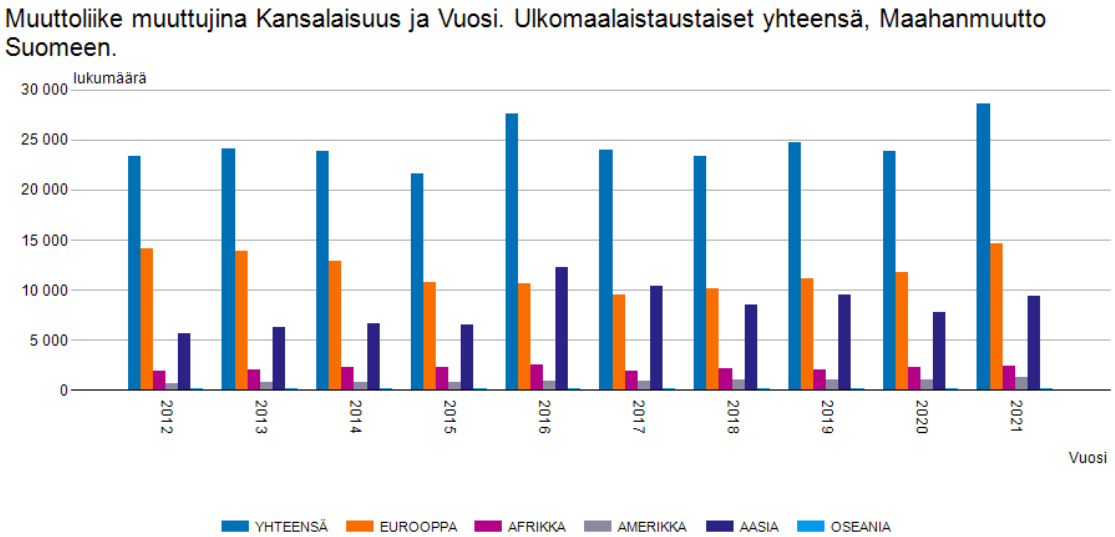

Kuvio 1. Ulkomaalaistaustaisten henkilöiden maahanmuutto Suomeen jaoteltuna maanosittain vuosina 2012–2021. Tilastokeskus.

Muuttaakseen Suomeen asumaan henkilön täytyy hankkia oleskelulupa tai Suomeen saapuessaan ilmoittautua turvapaikanhakijaksi, mikäli hän kokee olonsa turvattomaksi kotimaassaan. Lisäksi Suomi ottaa kiintiöpakolaisia, jotka saavat pakolaisaseman perusteella oleskeluluvan maahan neljäksi vuodeksi. Turvapaikanhakijalle voidaan myöntää turvapaikka Suomesta Yhdistyneiden Kansakuntien pakolaissopimuksen (Pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus, 1968) mukaisesti, tai hän voi saada oleskeluluvan toissijaisen suojeluntarpeen perusteella, mikäli pakolaisen kriteerit eivät täyty, mutta häntä uhkaisi epäinhimillinen kohtelu kotimaassaan. Turvapaikanhakuprosessin ajan turvapaikanhakijan tulee majoittua joko hänelle osoitetussa vastaanottokeskuksessa tai yksityismajoituksessa. Jälkimmäinen vaihtoehto järjestyy useimmiten sukulaisten, puolison tai tuttavien kautta, mutta on huomionarvoista, että valtio tai kunta ei tue yksityismajoituksessa asumista tai siinä syntyviä kuluja, kuten vuokraa tai sähkö- ja vesilaskuja. (Maahanmuuttovirasto, i.a.-a.)

Myönteisen oleskeluluvan saaminen edellyttää Suomen ulkomaalaislain mukaista perustetta, joita ovat työnteko, elinkeinonharjoittaminen, opiskelu, perheside Suomeen tai paluumuutto. (Maahanmuuttovirasto, i.a.-b.) Vuonna 2021 Maahanmuuttovirasto myönsi yhteensä 41 925 henkilölle ensimmäisen oleskeluoikeuden. Tämä luku piti sisällään sekä ns. kolmansien maiden kansalaiset että EU-kansalaisten ja heidän lähiomaisten oleskeluoikeuden rekisteröinnit. Oleskeluluvan saaneista työperäisiä oleskelulupia ja EU-kansalaisten rekisteröintejä oli kumpiakin yli 11 000 eli molemmat kattoivat hieman yli neljänneksen ja yhteenlaskettuna yli puolet myönnetyistä oleskeluluvista. Perhesiteen perusteella oleskeluluvan saivat hieman vajaa 10 000 henkilöä ja opiskelun perusteella hieman vajaa 6 000 henkilöä. Kansainvälisen suojelun perusteella oleskeluluvan saivat 2 132 henkilöä ja kiintiöpakolaisen status myönnettiin Suomen hallituksen määrittelemän kiintiön mukaisesti 1 050 henkilölle. (Euroopan muuttoliikeverkosto, 2022, s. 4.)

Maailmalla tapahtuvat sodat, kriisit ja muut ihmisten turvallisuuteen vaikuttavat tapahtumat kiihdyttävät siirtolaisuutta, mikä on näkynyt viimeisen 10 vuoden aikana kasvavina turvapaikanhakijoiden määrinä myös Suomessa. Vuonna 2015 ja 2016 etenkin Syyriasta, Irakista ja Afganistanista sotaa ja vainoa pakenemaan lähteneitä henkilöitä saapui runsaasti Eurooppaan, ja osa heistä Suomeen asti, hakeakseen turvapaikkaa. Venäjän aloittama hyökkäyssota Ukrainaan johti miljoonien ukrainalaisten pakenemiseen kotimaastaan. Maahanmuuttoviraston tietojen mukaan Suomi otti vastaan yli 47 000 ukrainalaista vuonna 2022 (Maahanmuuttovirasto, 2023, s. 3). Runsaan pakolaisjoukon vuoksi Maahanmuuttovirasto myönsi kaikille ukrainalaisille määräaikaisen oleskeluluvan tilapäisen suojelun muodossa (Maahanmuuttovirasto, i.a.-c). Tällä poikkeuksellisella toimella Maahanmuuttovirasto pyrki vastaamaan ukrainalaisten ilmeiseen turvapaikan tarpeeseen oikaisemalla tavanomaisesti pitkiksi venyvissä turvapaikanhakuprosesseissa.

2.2 Kotoutumisen edistämisestä laissa

Suomeen muuttaneiden kotoutumisen tuesta ja heidän osallisuutensa edistämisestä säädetään laissa kotoutumisen edistämisestä (L 1386/2010). Kotoutumiskoulutukseen ovat oikeutettuja kaikki oleskeluluvan saaneet, joiden oppivelvollisuus on päättynyt. Kotoutumiskoulutuksessa on tarjolla suomen tai ruotsin kielen opetusta ja opiskelijan taitoihin räätälöityä opetusta, jonka katsotaan edistävän hänen työelämäänsä ja jatkokoulutukseen pääsyä sekä antaa hänelle yhteiskunnallisia, kulttuurisia ja elämänhallinnallisia valmiuksia. Aiemmin hankitun osaamisen ja suoritetun tutkinnon tunnistaminen sekä ammatillinen suunnittelu ja uraohjaus voivat myös sisältyä kotoutumiskoulutukseen. (L 1386/2010 20. §.)

Laissa kotoutumisen edistämisestä säädetään myös, että jokaisella kunnalla on oltava itsenäinen, tai yhteistyössä muiden kuntien kanssa, kotouttamisohjelma. Kotouttamisohjelman tavoitteena on edistää kotoutumista ja vahvistaa alueellista monialaista yhteistyötä tavoitteisiin pääsemiseksi. Kotouttamisohjelman laadintaan osallistuvat Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, työ- ja elinkeinotoimisto, Kansaneläkelaitos ja muut kunnan alueella toimivat viranomaiset. Paikalliset yhteisöt ja järjestöt voivat myös osallistua tarvittaessa kotouttamisohjelman laadintaan, toteutukseen ja sen toimeenpanon seurantaan. (L 1386/2010 32. §.)

Laissa kotoutumisen edistämisestä määritellään kotoutumisen merkitsevän Suomeen muuttaneen ja ympäröivän yhteiskunnan välisen vuorovaikutuksen kehitystä, jonka tavoitteena on informoida kotoutujaa yhteiskunnassa ja työelämässä vallitsevista käytännöistä ja lisätä näin tämän henkilön yhteiskuntataitoja. Kotoutumisprosessin on tarjottava maahanmuuttaneille mahdollisuus ylläpitää heidän omaa kieltään ja kulttuuriaan uudessa maassa. Oman kulttuurin ylläpitäminen nähdään vastaanottavaa yhteiskuntaa monimuotoistavana ja uusia vaikutteita tuovana myönteisenä ilmiönä. (L 1386/2010 3. §.)

Kotoutumislakia on uudistettu keväällä 2023 ja kokonaisuudistus astuu voimaan vuoden 2025 alusta. Muutokset kohdistuvat kotoutumisen alkuvaiheen kotoutumispalveluihin ja sillä pyritään edistämään maahanmuuttaneiden kotoutumisenprosessia ja nopeuttamaan työllistymistä ja kouluttautumista. Uudistuksen

keskeisinä muutoksina tähän asti Työ- ja elinkeinopalveluiden vastuulla ollut kotoutumista edistävä työ siirtyy kuntien kannettavaksi ja kotoutumissuunnitelman enimmäiskestoa lyhennetään. Lisäksi kotoutujien koulutus- ja työllistymispolkuja pyritään tehostamaan ja osallisuutta lisäämään. (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2023; TE-palvelut, i.a.)

2.3 Kotoutumisen määrittelyn näkökulmia

Kotoutumisen mittariston määrittely on laajalti kiistelty asia. Ager ja Strang (2008, s. 169–184) ovat jaotelleet onnistuneen kotoutumisen taustatekijöitä neljään osioon: perustaan, mahdollistajiin, sosiaalisiin yhteyksiin ja kotoutumisen tunnusmerkkeihin ja keinoihin. Perusta koostuu asuinmaan ihmis- ja kansalaisoikeuksista. Mahdollistajina toimivat koettu turvallisuus ja elämäntilanteen vakaus. Sosiaaliset yhteydet tarkoittavat luotuja ystävyyssuhteita, kuulumisen tunnetta yhteisöihin ja eri ryhmien välistä koheesiota erilaisuuksista huolimatta. Viimeisin osio pitää sisällään työelämään ja koulutukseen pääsyn, asunnon saannin ja hyvän terveydentilan, jotka ovat helpommin havaittavissa yhteiskunnan keräämien tilastojen avulla. (Ager & Strang, 2008, s. 169–184.) Yhteiskunnallisella tasolla kotoutumista mitataankin Suomessa usein tämän rakenteellisen kotoutumisen linssin läpi eli tarkastellen yksilöiden suomen tai ruotsin kielen taidon kehittymistä ja työllistymistä tai siirtymistä jatko-opiskelujen pariin (Rasilainen, 2016, s. 19–21).

Yksilötasolla kotoutuminen on kuitenkin paljon moninaisempi kokonaisuus, johon voi liittää rakenteellisten kotoutumisen osa-alueiden lisäksi yhteiskunnan toimintatapojen sisäistämisen, itselle merkitykselliseen yhteisöön liittymisen, merkitykselliset ystävyyssuhteet, osallisuuden kokemukset ja uuden kotimaan kulttuurin omaksumisen. Edellä mainitut asiat ovat mielenterveyttä tukevia tekijöitä, joiden lisäksi tärkeä seikka kotoutumisen näkökulmasta on niin henkisesti kuin myös fyysisesti turvalliseksi koettu lähiympäristö. Perheen tai perheenjäsenien kanssa maahan tulleilla on siinä mielessä paremmat lähtökohdat, että he saavat perheestä tukea ja turvaa kotoutumisvaiheessa, jonka varrella on paljon mielenterveyttä uhkaavia tekijöitä. (Castaneda ym., 2018, s. 58–59 & 171–174.)

Kotoutumisen määrittelemistä vaikeuttaakin edellä mainitusta moniulotteisuudesta johtuva tilannekohtaisuus. Suomeen muuttaneen ja työllistyneen sekä itsenäisesti toimeentulevan henkilön voi taloudellisesta näkökulmasta tulkita kotoutuneen maahan, vaikka samaan aikaan hän ei olisikaan omaksunut keskeisiä suomalaiseen liberaaliin ja sekulaariseen yhteiskuntaan liitettyjä kulttuurisia ominaispiirteitä (Kivistö, 2015, s. 14–15). Suomessa tehtävän kotoutumista edistävän työn selkeä painottuminen maahanmuuttaneiden työllistymisen edistämiseen johtunee yhteiskunnan ikärakenteen haastavasta tilanteesta. Suomessa työikäisten osuus kansalaisista on romahtanut ja syntyvyys on ennätyksellisen alhaalla (Koikkalainen, 2021, s. 56–57). Yhteiskunnallisessa keskustelussa työperäisen maahanmuuton kasvu on usein nähty keskeisenä tekijänä, mikäli haluamme ylläpitää nykyisen kaltaista hyvinvointijärjestelmää.

Koikkalaisen mukaan suomalaisessa kotoutumispolitiikassa pyritään monikulttuurisuuteen, missä maahanmuuttajaa ei pyritä kulttuurisesti yhdenmukaistamaan valtaväestöön, vaan hänellä on oikeus toteuttaa “omaa kulttuuriaan” niin kauan kuin se ei ole ristiriidassa Suomen lainsäädännön kanssa. (Koikkalainen, 2021, 56–57.) Saukkosen (2023) mukaan Suomen kaltaisessa monikulttuurisessa maassa kotoutuminen tai itsensä identifioiminen suomalaiseksi ei vaadi mukautumista suomalaisuuden normiin senkään takia, että tällaista yhtenäistä tiukkarajaista suomalaisuutta määrittelevää identiteettiä ei ole olemassa, vaan kunkin yksilön identiteetti rakentuu yhdistelmästä erilaisista sosiaalisen yhteenkuuluvuuden kokemuksista ja itseä koskettavista käsityksistä, tuntemuksista ja ajatuksista (Saukkonen, 2023, s. 101–103).

Kotoutumisen kannalta maahan tulon peruste voi olla merkityksellistä. Onko henkilö tullut opiskelu- tai työpaikan vuoksi vai pakolaisena tai turvapaikanhakijana? Opiskelu- tai työpaikka tuo tukea ja turvaa kotoutumisessa, tällöin muutto uuteen maahan on myös omaehtoista. (Rasilainen, 2016, s. 5; Siirto & Hammar, 2016, s. 197.) Pakolaisena tai turvapaikanhakijana ihminen on paljon haastavammassa tilanteessa, koska maahanmuuttoon liittyy usein turvattomuustekijöitä ja traumaattista kroonista stressiä (Klemettilä, 2021). Turvapaikan hakuprosessit ovat Suomessa pitkiä (THL, i.a.-b.) ja uuteen maahan tullessa henkilö ei välttämättä

ole osallisena missään yhteisössä tai yhteisöt voivat olla hyvin rajoittuneet. Yhteisöihin kuulumisen tunteen tiedetään lisäävän osallisuuden kokemusta. Yksilöiden ominaisuudet, kuten resilienssin määrä, vaikuttavat heidän sopeutumiseensa uuteen ympäristöön. Osallisuudella on suuri merkitys luottamuksen, yhdenvertaisuuden, arvostuksen ja vaikuttamisen mahdollisuuksien kokemuksien kasvulle. (Klemettilä, 2021.)

Maahan muuttaneet henkilöt saattavat kokea ambivalenttisia eli kahtia jakautuneita tuntemuksia lähtömaataan ja uutta asuinympäristöään kohtaan eläessään samanaikaisesti molempien kulttuurien vaikutuspiirissä (Kivistö, 2015, s. 14–15). Maastaan pakenemaan joutuneet henkilöt saattavat olla yhteydessä omaan hajallaan olevaan yhteisöönsä tai kotimaahansa muun muassa jaetun identiteetin, kielen, uskonnon harjoittamisen tai tapakulttuurin noudattamisen kautta. Tästä ilmiöstä käytetään käsitettä diaspora. (Krishnamurti & Lee, 2021, s. 6.) Saukkonen (2023, s. 94–97) muistuttaa, että inklusiivinen, vastaanottavainen yhteiskunta edistää uusien tulokkaiden sopeutumista uuteen ympäristöön ja kulttuuriin sekä yhteiskunnassa koettua yhteenkuuluvuuden tunnetta, joka lisää yhteiskunnan jäsenien keskinäistä luottamusta.

2.4 Kotoutumiskoulutus

Aikuisille maahanmuuttajille kohdennetun kotoutumiskoulutuksen toteutus perustuu opetussuunnitelmaan, jota on täydennetty vuonna 2017 päivitetyillä kotoutumiskoulutusta ohjaavilla toimintamalleilla. Kotoutumiskoulutusta järjestävät toimijat kilpailutetaan avoimella tarjouskilpailulla säännöllisesti ELY-keskuksien toimesta. (Kotoutumisen osaamiskeskus, i.a.-b.) Kotoutumiskoulutuksen tavoitteena on parantaa opiskelijoiden suomen tai ruotsin kielitaitoa, kehittää opiskelijoiden valmiuksia toimia työelämässä ja tukea opiskelijoiden suuntautumista työelämään tai opiskelun pariin. Kielitaidon, työllistymisen ja opiskeluun suuntautumisen edistämisen lisäksi kotoutumiskoulutuksella pyritään lisäämään opiskelijoiden toimintakykyä arkipäiväiseen elämään kuuluvissa tilanteissa, yhteiskunnan toimintatapojen tunnistamista ja omaksumista sekä lisäämään heidän

ymmärrystään omista oikeuksista ja velvollisuuksista Suomen asukkaana. (Opetushallitus, 2022, s.11.)

Työvoimakoulutuksena järjestettävässä kotoutumiskoulutuksessa on viime vuosina pyritty moduulirakenteeseen ja lisäämään työelämälähtöisyyttä sekä koulutuksen sisältöä on haluttu joustavoittaa vastaamaan paremmin kotoutujan henkilökohtaisiin oppimistavoitteisiin. Koulutustarjonnassa on suuria alueellisia eroja, joihin vaikuttaa muun muassa kotoutujien lukumäärä ja työllistymismahdollisuuksien moninaisuus alueella. Pääkaupunkiseudulla kotoutujalle onkin tarjolla varsin paljon erilaisia koulutus- ja työllistymispolkuihin nojaavia kotoutumiskoulutuksen muotoja suhteessa pienempiin kaupunkeihin. (Kotoutumisen osaamiskeskus, i.a.-a)

Työvoimakoulutuksena järjestettävän kotoutumiskoulutuksen käyvistä kotoutujista noin kolmasosa saavuttaa koulutuksessa määritetyn kielitaidon tavoitetason, joka on B1.1. Kotoutumiskoulutusta pyritään kehittämään lähitulevaisuudessa, jotta suurempi osa kotoutumiskoulutuksen kävijöistä saavuttaisi koulutuksen aikana kielitaitotavoitteen. Viime vuosina kotoutumiskoulutuksesta vastaavien tahojen kilpailutus on saanut kritiikkiä, koska valinnoissa on painotettu toiminnasta syntyviä mahdollisimman alhaisia kustannuksia laatutekijöiden kustannuksella. (Kotoutumisen osaamiskeskus, i.a.-a)

Kotoutumiskoulutusta järjestävien tahojen kotisivuilta emme löytäneet tarvitsemaamme informaatiota kotoutumiskoulutuksen sisällöstä, joten lähetimme sähköpostitse kyselyn pääkaupunkiseudulla toimiville kotoutumiskoulutusta järjestäville organisaatioille kotoutumiskoulutukseen kuuluvaan työelämäharjoitteluun liittyen. Kyselyssä kysyimme organisaation asettamista työelämäharjoittelua koskevista tavoitteista, harjoittelun pituudesta, harjoittelun suorituspaikoista ja mitä niiltä edellytetään sekä opiskelijoilta saadusta palautteesta harjoittelua koskien. Saimme kuudelle taholle sähköpostitse lähettämiimme kysymyksiin vastauksen kahden organisaation koulutuksesta vastaavilta henkilöiltä.

Molemmat kotoutumiskoulutusta järjestävät organisaatiot ovat määritelleet harjoittelun tavoitteiksi työelämään tutustumisen ja ammatillisen suuntautumisen

vahvistamisen. Lisäksi organisaatioista toinen painotti harjoittelun tavoitteissa kieli- ja vuorovaikutustaitojen kehittämistä toisen organisaation painottaessa kotoutujan työkyvyn selvittämistä ja työllistymistä harjoittelupaikkaan. Työelämäharjoittelun kesto on määritelty ELY-keskuksen hankintasopimuksessa, joka molempien kyselyymme vastanneiden organisaatioiden kohdalla oli vähimmäispituudeltaan kuusi viikkoa, mutta vastauksien mukaan harjoittelut voivat tarvittaessa kestää kauemminkin. (Henkilökohtainen tiedonanto, 28.2.2023; Henkilökohtainen tiedonanto, 1.3.2023.)

Molemmat kyselyyn vastanneet tahot määrittelivät työelämäharjoitteluun soveltuvaksi suorituspaikaksi minkä tahansa yrityksen, joka löytyy yritys- ja tietopalvelurekisteristä. Näiltä yrityksiltä edellytetään, ettei yrityksessä ole käyty muutosneuvotteluja viimeisen kuuden kuukauden aikana. Lisäksi kyselyymme vastanneet organisaatiot painottivat harjoittelupaikan kriteereinä harjoittelijan mahdollisuutta päästä käyttämään ja kehittämään kielitaitoaan harjoittelupaikassa sekä yrityksen eettisyyttä sen suhteen, että harjoittelija saa henkilökunnalta tarvittavaa tukea ja ettei harjoittelijoiden työpanoksella paikata todellista työntekijän tarvetta. Molemmat kyselyyn vastanneet organisaatiot kertoivat heidän opiskelijoidensa olleen pääsääntöisesti hyvin tyytyväisiä työharjoitteluihinsa. Toinen organisaatio kertoi, että opiskelijoilta kerätystä harjoittelua koskevasta palautteesta yli 90 % on ollut positiivisia. Toisen organisaation vastauksessa tuli ilmi työelämäharjoittelulla olleen opiskelijoille useita positiivisia vaikutuksia, joista erikseen mainittiin useiden opiskelijoiden työllistyminen harjoittelupaikkaan, rohkeuden lisääntyminen suomen kielen käytössä ja ammatillisen polun kirkastuminen. (Henkilökohtainen tiedonanto, 28.2.2023; Henkilökohtainen tiedonanto, 1.3.2023.)

2.5 Järjestöjen merkitys kotoutumisen edistämisessä

Julkisten toimijoiden ohella kolmannella sektorilla on merkittävä rooli muun muassa kulttuuritoiminnan, kielikurssien sekä alueellisen yhteisöllisyyden ja koheesion lisäämisessä (Koikkalainen, 2021 s. 59). Aiemmin yhteisötyö on kuulunut olennaisena osana julkisen sektorin sosiaalialan toimintamuotoihin, mutta palvelujen keskittämisen myötä Suomessa alueellinen yhteisötyö on yhä enemmän

siirtynyt järjestöjen, uskonnollisten yhdyskuntien ja neljännen sektorin harteille (Niemelä & Auvinen, 2021, s. 59–60). Juhilan (2006, s. 124) mukaan valtion toimijoiden lisäksi suomalainen hyvinvointiyhteiskunta on vahvan kansalaisyhteiskunnan varassa, jossa järjestötoiminnalla ja muulla kansalaisten aktiivisuudella tuotetaan hyvinvointia, huolenpitoa ja tukiverkostoa.

Järjestökenttä etenkin suurten kaupunkikeskittymien alueella on erittäin laaja ja se pitää sisällään eri kokoisia toimijoita. Suurista toimijoista muun muassa Suomen Punainen Risti tarjoaa monenlaista kotoutumiseen liittyvää tukea kielen oppimiseen sekä ystävien ja harrastusten löytämiseen (Suomen Punainen Risti, i.a.-a). Pienempien monikulttuuristen toimijoiden tukena toimii valtakunnallinen yhteistyöverkosto Moniheli ry, jonka jäseniin kuuluu yli sata kotoutumistyötä tekevää järjestöä. Jäsenistöstä löytyy sekä yleisesti monikulttuurisuutta edistäviä että tiettyjen vähemmistöryhmien tarpeisiin vastaavia kansalaisjärjestöjä, joiden jäseniä yhdistää sama kansallisuus, etnisyys, uskonto tai kieli. Verkoston toimijoiden tavoitteet ovat myös moninaisia. Osa järjestöistä pyrkii oman kulttuurin, äidinkielen ja perinteiden ylläpitämiseen, toisten tavoitteet liittyvät kulttuurien välisen dialogin ja ymmärryksen edistämiseen. Joidenkin jäsenien toiminta perustuu kulttuuritoiminnan järjestämiseen. (Moniheli, i.a.)

Monikulttuuriset järjestöt ja hankkeet, joiden perustajat ja työntekijät tulevat erilaisista kulttuurisista taustoista mahdollistavat maahan muuttaneiden henkilöiden luottamuksen rakentumista tuen tarjontaa ja vastaanottamista kohtaan samaistuttavuuden myötä. Kettusen ja Sipisen (2022) mukaan järjestöillä on merkittävä rooli maahanmuuttaneiden kotoutumisen tukemisessa sekä yhteiskunnallisen osallistumisen mahdollistamisessa. Samaan kielelliseen, etniseen, uskonnolliseen tai kulttuurilliseen vähemmistöön kuuluvien henkilöiden keskinen verkostoituminen voi lisätä niin sanottua sitovaa sosiaalista pääomaa eli näiden vähemmistöryhmien sisäistä ajatustenvaihtoa, joka voi edistää yhteisten asioiden ajamista poliittisen osallistumisen muodossa. Kettunen ja Sipinen toisaalta muistuttavat, että sitovan sosiaalisen pääoman lisäksi väestöryhmien välisten silloittavien sosiaalisten siteiden ylläpitäminen on tärkeätä niin poliittisen integraation kuin myös väestöryhmien välisen luottamuksen kasvattamisen kannalta. (Kettunen & Sipinen, 2022, s. 8)

Useat järjestöt tarjoavat kaikille avointa neuvontaa ja ohjausta viranomaisten kanssa asiointiin sekä opastusta suomalaisessa byrokratiassa navigointiin. Kohdennetusti maahanmuuttaneille vastaavaa palvelua tarjoaa pääkaupunkiseudulla Suomen Pakolaisavun Kurvi-toiminto, joka kertoo tarjoavansa tukea suomalaisen byrokratian kanssa toimimiseen esimerkiksi kansalaisuus- ja oleskelulupahakemuksien hakemiseen sekä arjen rakentamiseen auttamalla henkilöitä työllistymään, löytämään sopivan opiskelupaikan tai asunnon ja neuvomalla terveyteen ja taloudenhallintaan liittyvissä asioissa. (Suomen Pakolaisapu, i.a.) Järjestöjen tarjoama viranomaisasioinnin apu voi olla joillekin ihmisille helpommin lähestyttävämpää kuin varsinaisten viranomaisten kanssa asiointi. Siirton ja Hammarin (2016, s. 200.) mukaan pakolaisten kokemukset omassa lähtömaassaan tai pakomatkan aikana ovat pääosin kielteisiä, mikä voi vaikuttaa heidän suhtautumiseensa myös suomalaisia viranomaisia kohtaan. Luottamuksen kasvua odotellessa on tärkeätä, että epäluuloisesti viranomaisiin suhtautuvalla henkilöllä on järjestöjen kautta saatavilla tukihenkilöitä, joiden kanssa hänellä ei ole menneisyydessä koetuista epäoikeudenmukaisuuksista johtuvia epäluuloja.

Järjestöjen lisäksi uskonnollisilla yhteisöillä on tärkeä roolinsa erityisesti vähemmistöuskontoihin kuuluvien maahan muuttaneiden henkilöiden kotoutumisessa. Uskonnolliset yhteisöt tarjoavat järjestöjen tavoin moninaista kerhotoimintaa, neuvontapalveluita ja yhdessäoloa (Siirto & Hammar, 2016, s. 203). Maailmankatsomuksella ja uskonnon harjoittamisella on todettu olevan myönteisiä vaikutuksia ihmisten hyvinvoinnin ja mielenterveyden kannalta. Lisäksi uskonnollisilla yhteisöillä on tärkeä sosiaalisuutta ja yhteisöllisyyttä edistävä sekä syrjäytymistä ehkäisevä rooli. Muslimitaustaisille henkilöille moskeija on uskonnon harjoittamisen ja verkostoitumisen lisäksi tärkeä paikka myös siksi, että sieltä voi hakea neuvoja ja tukea arkisiin elämässä vastaan tuleviin tilanteisiin. Uskonnolliset yhteisöt reagoivat usein julkisia toimijoita nopeammin yllättäviin kriisitilanteisiin, jolloin he saattavat olla ensimmäinen toimija, joka pystyy vaikkapa tarjoamaan hädänalaisille majoitusta, vaatteita tai ruokaa, jonkin kriisin syttyessä. Kävijöilleen ja hädänalaisille tarjottavien palveluiden lisäksi uskonnolliset yhteisöt tekevät vaikuttamistyötä, jolla voidaan muun muassa ehkäistä ulkomaalaisvastaisuutta ja toimia yhteisön jäsenien äänitorvena. (Castaneda ym., 2018, s. 244–246.)

3 MIELENTERVEYS

3.1 Mielenterveyteen vaikuttavat tekijät

Mielenterveys nousee usein keskustelunaiheeksi, kun puhutaan elämän haasteista tai terveyden järkkymisestä, vaikka mielenterveys on ihmisen arjessa mukana päivittäin. Hyvinvoinnin kannalta mielenterveys on tärkeä voimavara, johon liittyy eri osa-alueina henkinen, psyykkinen, fyysinen ja sosiaalinen ulottuvuus. Mielenterveyden hyvinvointitilassa ihminen pystyy tunnistamaan omat kykynsä, suoriutumaan ja selviytymään elämään liittyvistä haasteista sekä toimimaan osana yhteiskuntaa. (World Health Organization, 2022.)

Mielenterveyteen vaikuttavia tekijöitä ovat yksilölliset ominaisuudet ja kokemukset, yhteiskunnalliset rakenteet, sosiaalinen vuorovaikutus ja kulttuurilliset arvot. Yhteisön muodostamat arvot ja yksilöiden asenteet vaikuttavat miten mielenterveyteen suhtaudutaan ja miten se koetaan. Arvostuksen, oikeudenmukaisuuden ja yhdenvertaisuuden edistämien mielenterveyteen liittyen mahdollistavat positiivista kannatusta. (Patja ym., 2022, s. 40–45.) Sosiaalisten vuorovaikutustaitojen myötä mielenterveyteen vaikuttavat myös aikaisemmat elämän kokemukset, erilaiset ratkaisutaidot, kuten ongelmanratkaisutaito sekä henkilön sukupuoli. Vuorovaikutuksessa on tärkeää yhteistyö ja -ymmärrys. Vuorovaikutuksellisuus edistää mielenterveyteen liittyvää turvan tunnetta kohdata ihmisiä. Muita tukevia tekijöitä ovat henkilön toimeentulo- ja koulutusmahdollisuudet, kuulluksi tuleminen, turvallisuus ja tuki. Mielenterveyden riskitekijöitä esiintyy samassa määrin kuin sitä tukevia tekijöitä. Riskejä ovat esimerkiksi työttömyys tai työttömyyden uhka, turvattomuus, perimä tai vanhempien mielenterveyshäiriöt, yksinäisyys ja syrjäytyminen. (Aalto-Setälä, 2020.)

Ihmisen hyvinvoinnin ja mielenterveyden keskeinen osa ovat sosiaaliset suhteet. Ihmisillä on luonnollinen tarve tuntea olevansa osa jotakin ja liittyä muihin. Kun omaa tunteen olevansa osa jotakin ryhmää, tunne toimii voimavarana henkilön kohdatessa hankaluuksia ja luo iloa yhdessä olon hetkinä. Positiivisia sosiaalisia kokemuksia on sitä helpompi luoda jatkossa, mitä enemmän niitä on ennen ollut.

Positiiviset kokemukset ja kohtaamiset luovat ihmiselle kuvan, että hän on pidetty henkilö. Tämän myötä ihmisen on helpompi lähestyä muita ihmisiä ja olla vuorovaikutuksessa. Vastakkaisessa tilanteessa, jossa ihmisellä on tullut vastaan pettymyksiä, kiusaamista tai syrjintää, henkilön omakuva saattaa muodostua negatiiviseksi ja sosiaalisten suhteiden rakentaminen hankaloituu. (Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö, i.a.) Tämän seurauksena ihmiselle saattaa koitua yksinäisyyden tunteita. Castanedan ja Kuusion (2019, s.128) mukaan henkilöt, jotka kokevat harvemmin yksinäisyyttä, arvioivat itsensä työkykyisiksi, terveytensä hyväksi ja psyykkinen kuormitus on harvinaisempaa.

3.2 Maahanmuutto ja mielenterveys

Substance Abuse and Mental Health Association (i.a.) sivustolla kerrotaan mielenterveydessä olevan kyse psykologisesta, sosiaalisesta ja henkisestä hyvinvoinnista. Uuteen maahan tullessa ihminen saattaa kuormittua arjen haasteista, sopeutumisesta yhteiskuntaan ja avunsaannin tai sen pyytämisen vaikeuksista. Näistä asioista on mahdollista muodostua maahan muuttaneille henkilöille mielenterveyden haasteita. Maahan muuttaneilla henkilöillä on erilaisia tekijöitä, jotka vahvistavat ja suojaavat mielenterveyttä ja voimavaroja. Näitä tekijöitä ovat yhdenvertaisuus, terveelliset elämäntavat, uskonnollisuus, sosiaalisten suhteiden tuoma yhteisöllisyys ja mahdollisuus elää perheen kanssa. Uuteen maahan muuttaminen ja kieliympäristöön, sekä yhteiskuntaan sopeutuminen aiheuttavat stressiä ja kuormitusta. Syrjinnän ja rasismin kokemukset voivat olla mielenterveyttä kuormittavia tekijöitä. Näiden kokemuksien lisäksi mielenterveyttä kuormittavina tekijöinä henkilöllä voi ilmetä yksinäisyyttä, osallisuuden puutetta sekä kielellisiä ja kulttuurillisia haasteita, joihin liittyy vaikeudet saada sosiaali- ja terveyspalveluita. (THL, i.a.-d.)

Maahan muuttamisen yhteydessä ihminen saattaa kokea muutoksen tuomaa toiveikkuutta ja myönteisyyttä. Henkilön odotukset uudesta arjesta ovat mahdollisesti korkealla, ja hänellä on intoa uusien asioiden oppimiseen. Ihminen hakee ympäristöstään merkkejä oikean valinnan päätökseen. Mutta mitä jos maahanmuuttaneen oleskelun pidentyessä odotukset ja toiveet eivät toteudukaan?

Ihmisen ollessa uudessa maassa pidempään suhtautuminen saattaa muuttua realistisemmaksi. Jos kyseisessä maassa ja sen kantaväestössä ilmenee epämiellyttäviä seikkoja, joiden lisäksi henkilöllä voi olla vaikeuksia toimeentulon, koulutuksen, työllistymisen tai mielenterveyden kanssa. Tällaisista syistä lähtömaa voi alkaa, muuttosyistä huolimatta, vaikuttaa uuteen ympäristöön sopeutumista paremmalta vaihtoehdolta. Tällaisten vastoinkäymisten jälkeen saattaa henkilö tuntea olonsa huonoksi ja kärsimys erilaisista vaivoista, kuten koetusta yksinäisyydestä, osattomuudesta tai pettymyksestä, astuu kuvioihin. (Mieli ry, i.a.; Aalto-Setälä, 2020; Castaneda, ym., 2019.) Maahan muuttaneisiin henkilöihin liittyy keskimääräistä suurempi mielenterveyden häiriöiden riski. Häiriöihin liittyy erityisesti traumaperäiset oireet ja depressio. Turvapaikanhakijoina tai pakolaisstatuksella Suomeen saapuneilla ihmisillä on usein traumaattisia kokemuksia lähtömaassa tai matkalla koettujen tapahtumien vuoksi. Uuteen maahan sopeutuvan henkilön hakeutumista hoitoon estävät usein tiedon puute, ennakkoluulot ja kulttuurierot. Tarvittavan kielitaidon hankkimista ja valmiutta työelämään saattavat estää hoitamatta jääneet psyykkiset häiriöt. Tällöin myös sosiaaliset kanssakäymiset hankaloituvat ja näin on vaikeampaa luoda verkostoja. (Halla, 2007; Aalto-Setälä, 2020.)

Maahanmuuttaneiden mielenterveyttä edistetään samoin keinoin kuin koko väestön. Edistäviä tekijöitä ovat mahdollisuus tehdä töitä tai käydä koulua, tunne ja kokemus osallisuudesta ja turvallinen elinympäristö. Maahanmuuttaneiden mielenterveyden edistämisen vuoksi yhteiskunnan on tärkeätä turvata heidän toimeentulonsa ja edistää heidän työllistymistään, lisätä yksilön mahdollisuuksia vaikuttaa elämäänsä, edistää osallisuutta, sekä puuttua syrjiviin rakenteisiin ja rasismiin. Näiden lisäksi on huomioitava yhdenvertaisuus. Kaikilla ihmisillä yhteiskunnassamme tulee olla mahdollisuudet käyttää ja saada palveluita. (THL, i.a.-e.)

3.3 Mielenterveyden tukeminen kohtaamistyössä

Ammattilaisten kulttuurinen kompetenssi koostuu motivaatiosta, kohtaamisesta, kulttuurisesta tiedostamisesta, tuntemuksista ja taidoista. Kulttuurisella

kompetenssilla tarkoitetaan kunnioitusta kaikkia ihmisiä kohtaan kulttuuritaustasta huolimatta sekä syrjinnän vastaisen ilmapiirin ylläpitämistä yhteiskunnassa. Eri taustoista tulevien ihmisten tarpeet otetaan huomioon palveluiden järjestämisessä, sekä saatavuuden ja saavutettavuuden edistämisessä. Kulttuurisen kompetenssin vierellä kulkee kulttuurisensitiivisyys. Ammattilainen, joka on kulttuurisensitiivinen, edistää ja toteuttaa kulttuurillisesti kunnioittavaa vuorovaikutusta, arvostavaa viestintää ja kohtaamista. Näillä keinoilla pyritään takamaan kaikille osapuolille oikeus tulla kuulluksi ja edellytykset oman kulttuurin ilmaisuun. Kulttuurisensitiivisyys ammattilaisilla ilmaisee kykyä, halua ja herkkyyttä ymmärtää erilaisista taustoista tulevia ihmisiä. (THL, i.a.-f.)

Maahanmuuttaneiden kanssa työskennellessä on tärkeää auttaa asiakasta hyväksymään itsensä ja oma kulttuuri-identiteettinsä uudessa maassa. Asiakkaan ollessa vapaaehtoinen ja halukas päästämään irti kulttuurin tavoista, asenteista ja arvoista, häntä tulee auttaa vapautumaan näistä ilman, että asiakas tuntee syyllisyyttä. Asiakkaalle on kuitenkin muistutettava, ettei kaikkea uutta tarvitse omaksua, jos itsestä ei tunnu siltä. Työntekijän on tärkeää sopeutumisen kannalta auttaa yhdistämään kulttuurien arvot. Asenteet voivat muodostua uudeksi kokonaisuudeksi, josta mahdollisesti muodostuu uusi identiteetti, joka omaa vanhaa ja antaa tilaa uudelle. (Haavikko & Bremer, 2019, s.19.)

Mielekkään asiakassuhteen luomiseen vaikuttaa merkittävästi ensivaikutelma. Asiakkaalle on tärkeää luoda rauhallinen tila, joka mahdollistaa asiakkaalle arvokkaan olon. Työntekijällä ja asiakkaalla saattavat olla tervehdykseen liittyviä kulttuurillisia eroja, joiden ei ole syytä aiheuttaa hämmennystä. Työntekijä saattaa olla epävarma, että riittääkö hänen apunsa auttamiseen. Voiko työnteko mennä yli kulttuurirajojen, aiheuttaako kielimuuri ymmärrysongelmia tai varooko sanojaan pelosta leimautua rasistiksi. Mahdollisia epävarmuuksia ehkäisee luotto omaan ammattitaitoon. Työntekijän olisi hyvä omata rohkeutta tyynenä pysymiseen itselle tuntemattomissa tilanteissa. Ammattitaitoon liittyen työntekijän on hyvä tunnistaa mahdolliset trauman merkit ja ohjata asiakas oikeaan suuntaan. Asiakkaalle saattaa suomalaiset järjestelmät olla hyvinkin tuntemattomia, joten hän tarvitsee tietoa ja ymmärrystä suomalaisesta yhteiskunnasta.

Asiakassuhteen luottamus rakentuu yhteisen ymmärryksen kautta. (Haavikko & Bremer, 2019, s. 30–33.)

4 OSALLISUUS

4.1 Osallisuuden lähtökohdat

Osallisuus nähdään yleisesti tavoiteltavana arvona ja sen katsotaan olevan myös keskeinen tekijä yksilön hyvinvoinnin näkökulmasta. Osallisuuden käsitteen määritelmä ei aina ole yksiselitteinen, vaan sitä pidetään kattokäsitteenä toiminnalle, jolla pyritään vaikuttamaan osallisuuteen. Osallisuus voidaan esimerkiksi hahmottaa samanaikaisesti sekä itsenäiseksi tavoitteeksi että keinoksi lisätä yhteiskunnallista tasa-arvoa ja sosiaalista koheesiota. Voidaan ajatella, että osallisuuden lisäämisellä kasvatetaan yksilötason hyvinvointia, mikä puolestaan heijastuu yhteiskuntaan sosiaalisena kestävyytenä, eheytenä sekä luottamuksen lisääntymisenä. Osallisuuden edistäminen onkin yksi keskeinen keino torjua köyhyyttä ja ehkäistä syrjäytymistä. (Raivio & Karjalainen, 2013, s.12–13.)

Sosiologi Erik Allardt (1976, s. 37–50) määrittelee hyvinvoinnin edellytyksiä ihmisen perustarpeiden kautta, joita ovat elintaso (having), yhteisyyssuhteet (loving) ja itsensä toteuttamisen muodot (being). Allardtin teoriassa elintaso (having) viittaa fysiologisiin tarpeisiin jatkaen sen kohdistuvan juuri mitattaviin materiaalisiin olosuhteisiin, kuten terveys, asunto-olot, koulutus ja työllisyys/työolot. Yhteisyyssuhteet (loving) tarkoittavat ihmisen tarvetta olla yhteydessä muihin ihmisiin, kuten perheeseen, sukulaisiin, ystäviin ja yhteisöihin. Allardt painottaa yhteisyyssuhteiden edellyttävän ymmärrystä ja kykyä asettua toisen asemaan sekä yhteistä kieltä. Itsensä toteuttamisen muodoilla (being) tarkoitetaan ihmisen tarvetta integroitua yhteiskuntaan, kuten mahdollisuus vapaa-ajan viettoon, harrastuksiin sekä poliittiseen osallistumiseen. (Allardt, 1976, s.37–50.)

Allardtin hyvinvoinnin ulottuvuudet ovat toimineet pohjana Raivion ja Karjalaisen määritelmälle osallisuuden perusedellytyksistä. Raivio ja Karjalainen (2013, s. 16–17) määrittelevät osallisuuden kolmen ulottuvuuden kautta, joita ovat taloudellinen (having), toiminnallinen (acting) sekä yhteisöllinen osallisuus (belonging). Alilan ym. (2011, s.7) määrittelevät sosiaalisen kestävyyden edellytyksiksi riittävän toimeentulon, yksilön mahdollisuudet vaikuttaa omaan elämäänsä sekä osallisuuden, yhteisöllisyyden ja kiinnittymisen yhteiskuntaan. Alilan ja muiden sosiaalisen kestävyyden edellytykset ovat melkein samanlaiset kuin Raivion ja Karjalaisen osallisuuden ulottuvuudet. Molemmat ryhmät nostivat keskeisiksi hyvinvoinnin perusedellytyksiksi riittävän toimeentulon, yhteisöön kiinnittymisen sekä aktiivisen toiminnan.

Raivion ja Karjalaisen jäsennyksessä osallisuuden ulottuvuuksille hahmotellaan myös niiden negatiiviset vastaparit, syrjäytymisen ulottuvuudet (Kuvio 2). Vajaus tai puute millä tahansa osallisuusulottuvuudella tarkoittaa osallisuuden vähentymistä ja syrjäytymisriskin mahdollista lisääntymistä. Toisin sanoen täysimääräinen osallisuus ei voi toteutua, jos jokin osallisuusulottuvuuksista vuotaa. Raivio ja Karjalainen korostavatkin, että osallisuuden kokemukseen vaikuttaa osallisuusulottuvuuksien tasapainoisuus. (Raivio & Karjalainen, 2013, s. 16–17.)

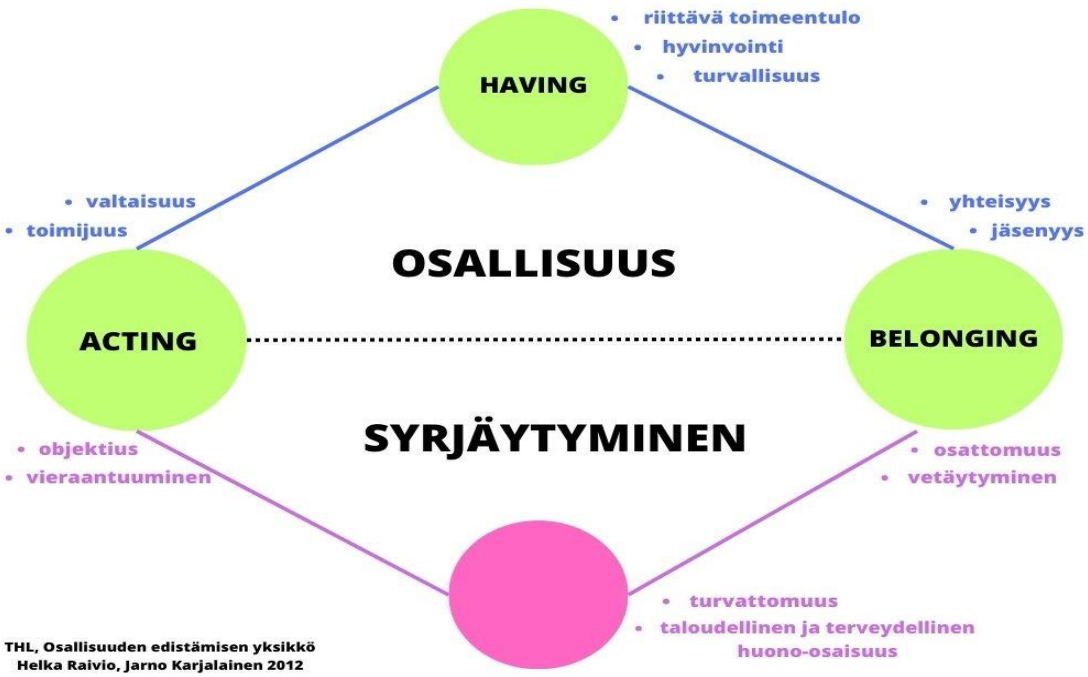

Kuvio 2. Osallisuus syrjäytymisen vastaparina (Raivio & Karjalainen, 2013 s.17)

4.2 Maahanmuuttaneiden osallisuus tutkimusten valossa

Maahan muuttaneiden henkilöiden osallisuutta on viime vuosina tutkittu runsaasti. Kiinnostus tutkimiseen on kasvanut kasvaneen maahanmuuttaneiden määrän myötä ja toisaalta myös siksi, että valtaväestöä ja maahanmuuttaneita vertailemalla on havaittu useiden osallisuuden mittareiden osalta huomattavia eroja. Näitä eroja on havaittu muun muassa terveyden, äänestysaktiivisuuden, koulutukseen hakeutumisen ja tulotason osalta. Edellä mainittujen osallisuuden mittareiden on havaittu olevan yhteydessä toisiinsa. (Ramadan, 2022, s. 51.) Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen vuonna 2020 julkaisemassa Ulkomaalaisten hyvinvointi tutkimuksessa, FinMonik 2018–2019, käsiteltiin laajasti ulkomaalaistaustaisten henkilöiden hyvinvointia Suomessa. Tutkimuksen osallisuutta koskeva luku oli jaoteltu sosiaalisia suhteita, sosiaalista ja poliittista osallistumista, kuulumisen kokemusta ja elämänlaatua käsitteleviin osioihin.

Sosiaalisia suhteita käsittelevässä tutkimuksessa Kuusio ym. (2018, s. 68) havaitsivat, että ulkomaalaistaustaiset kokivat koko Suomen väestöä enemmän yksinäisyyttä ja jäämistä vaille tukea. Sosiaalisen osallistumisen osalta FinMonik-tutkimuksessa ilmeni, että ulkomaalaistaustaiset miehet osallistuivat hieman ulkomaalaistaustaisia naisia useammin liikunta- tai urheiluryhmän tai järjestön toimintaan. Tutkimusaineistossa ilmeni myös, että erityisesti afrikkalaistaustaiset henkilöt osallistuvat aktiivisesti järjestöjen ja uskonnollisten yhteisöjen toimintaan. (Kuusio ym., 2020, s. 73.)

Poliittista osallistumista koskevassa osiossa Kuusio ym. (2020, s. 73.) havaitsivat, että ulkomaalaistaustaisien henkilöiden äänestysprosentti oli selvästi alhaisempi verrattuna koko maan viralliseen äänestysprosenttiin. Toinen tutkimuksesta noussut kiinnostava huomio oli, että työperäisesti Suomeen muuttaneiden äänestysaktiivisuus oli matalampi kuin perhesyiden vuoksi tänne muuttaneilla. Wass ja Valaste (2019, s. 202) havaitsivat omassa äänestysaktiivisuutta koskettavassa tutkimuksessaan, että maahan muuttaneen äänestysaktiivisuuteen vaikutti tulotasoa ja työllisyystilannetta enemmän avioituminen syntyperäisen suomalaisen kanssa.

FinMonik 2018–2019 – tutkimukseen osallistuneista ulkomaalaistaustaisista henkilöistä suurin osa (68 %) koki kuulumista eniten oman synnyin- tai lähtömaan kansalaisia kohtaan. Eurooppalaisuutta, suomalaisuutta, maailmankansalaisuutta, asuinkuntaansa ja ammattikuntaansa kohtaan kuulumista kokivat noin puolet (49–56 %) vastaajista. Poliittista tai ideologista ryhmää kohtaan kuulumista kokivat vain hyvin vähäinen osa vastaajista (4,4 %). (Seppänen ym. 2020, s. 75.) Koetun elämänlaadun osalta tutkimuksessa havaittiin ulkomaalaistaustaisten osalta varsin suuria maaryhmäkohtaisia eroja. Lähi-idästä ja Pohjois-Afrikasta muuttaneiden henkilöiden koettu elämänlaatu oli huomattavasti koko väestöä ja muita tutkimuksessa jaoteltuja maaryhmiä heikompi kaikilla elämänlaatua mittaavilla ulottuvuuksilla. (Castaneda & Koskinen, 2020, s. 85–87.)

4.3 Maahanmuuttaneiden osallisuuden esteet

Perheenyhdistämisen ehtojen tiukennukset vuonna 2016 ovat johtaneet myönteisten perheenyhdistämispäätösten määrien jyrkkään laskuun. (Pirkkalainen, 2022, s. 29). Perheenyhdistämisen tiukennukset koskevat henkilöitä, joille oli myönnetty oleskeluoikeus kansainvälisen tai tilapäisen suojelun nojalla, ellei kyseessä on alaikäinen henkilö tai kyseinen henkilö on hakenut perheenyhdistämistä kolmen kuukauden kuluessa myönteisen oleskelulupapäätöksen myöntämisestä. Tiukennuksien myötä perheenyhdistäjiltä edellytettiin lakiuudistuksen myötä ”turvattua toimeentuloa”. Tulorajat riippuvat yhdistettävän perheen koosta, esimerkiksi kaksi aikuista ja kaksi lasta käsittävän perheen yhdistämiseen edellytetään perheen kokoajalta 2600 euron kuukausiansiot. (L 301/2004 114. §.) Suomessa tehdyissä perheenyhdistämistä koskevissa tutkimuksissa on Pirkkalaisen (2022) mukaan havaittu, että perheenyhdistämistä koskevilla kiristyksillä on ollut kielteisiä terveydellisiä, sosiaalisia ja taloudellisia vaikutuksia, joista ovat kärsineet erityisesti pakolaiset ja heidän perheensä. Osallisuuden ja kotoutumisen osalta erossa olon perheestä on koettu vaikeuttavan työnsaantia ja kielen oppimista sekä tuottavan yksinäisyyden tunnetta. (Pirkkalainen, 2022, s. 29.)

Maahan muuttaneiden henkilöiden kiinnittymistä Suomeen vaikeuttaa paikoitellen hyvin ahtaat käsitykset siitä, millaiset yksilöt hyväksytään osaksi

yhteiskuntaa. Seppänen ja muut (2020) ovat huolissaan siitä, onko eri väestöryhmiin kuuluvilla henkilöillä yhtäläiset osallisuuden edellytykset kiinnittyä suomalaiseen yhteiskuntaan. Toisaalta on hyvä muistaa, että kiinnittyminen suomalaiseen yhteiskuntaan ei vaadi itsensä mieltämistä suomalaiseksi. (Seppänen ym., 2020, s. 79.) Tutkimusaineistomme pohjalta jaamme Seppäsen ja muiden huolen eri väestöryhmien osallisuuden edellytyksistä kiinnittyä yhteiskuntaamme. Opintojemme aikana on puhuttu toistuvasti kotoutumisen prosessin kaksisuuntaisesta luonteesta, jossa maahan muuttaneen henkilön uuteen ympäristöön ja kulttuuriin sopeutumisen lisäksi myös paikallisväestöllä on tärkeä roolinsa. (Henkilökohtainen tiedonanto, 13.4.2022.)

Suomalaisessa yhteiskunnallisessa maahanmuuttoa koskevassa keskustelussa unohdetaan säännöllisesti maahan muuttavien henkilöiden yksilöllisyys ja arkitodellisuus. Sen sijaan toiseuttava keskustelu pyörii usein työperäisen maahanmuuton ympärillä, jolloin maahan muuttavilla henkilöillä nähdään vain välinearvo työntekijöinä ja veronmaksajina. Nimensä vuoksi ei-suomalaiseksi miellettyjen henkilöiden on tutkimusten valossa ollut valtaväestöä vaikeampaa saada koulutustaan vastaavaa työtä Suomessa ja näiden henkilöiden onkin täytynyt tyytyä epäsäännöllisiin ja huonosti palkattuihin työpaikkoihin (Könönen & Himanen, 2019, s. 59). Työllistymisen lisäksi maahan muuttaneet henkilöt ovat kohdanneet syrjintää muun muassa vuokra-asuntoa etsiessään (Vilkama ym., 2021, s. 34). Haitallisen ja osattomuutta edistävän ylimielisen ja rasistisen suhtautumisen sijaan tulisi pyrkiä ymmärtämään erilaisista kulttuureista tulevien henkilöiden uutta elämäntilannetta ja sen mukanaan tuomia haasteita sekä tukea heitä sopeutumaan uuteen ympäristöön ja kulttuuriin. Julkisten instituutioiden ja järjestöjen lisäksi myös yritysten ja yksityishenkilöiden tulisi nykyistä enemmän osallistua kotoutumista edistävän työn tekemiseen.

4.4 Osallisuuden edistäminen

Osallisuuden kokemus syntyy monen eri tekijän yhteissummasta. Isolan ja muiden (2017) mukaan henkilön osallisuus kasvaa, kun hänellä on pääsy töihin, joka mahdollistaa kohtuullisen toimeentulon, pääsy palveluihin, jotka vastaavat hänen

tarpeitaan sekä tilaisuudet harrastuksien tai muiden toimintojen kautta luoda merkityksellisiä ihmissuhteita. Muita yksilön osallisuutta vahvistavia tekijöitä ovat elämän ennakoitavuus ja hallittavuus, yksilön autonomia ja elinympäristön ymmärrettävyys. Osalliseksi olonsa kokevalla henkilöllä on vaikutusmahdollisuuksia ja hänellä on mahdollisuus saada äänensä kuuluviin. (Isola ym., 2017, s. 25.; Isola ym., 2020, s. 167.) Maahanmuuttaneiden kotoutumisen edistämisen kannalta on keskeistä vahvistaa näiden henkilöiden osallisuutta yhteiskunnassa, koska näin voidaan usealla tavalla vaikuttaa osallisuuden eri osa-alueisiin, kuten heidän terveyteensä ja asemaansa yhteiskunnassa. (Ramadan, 2022, s. 51.)

Kansalaisyhteiskunnan ja erityisesti järjestöjen rooli maahan muuttaneiden henkilöiden osallisuuden vahvistamisessa on havaittu useissa tutkimuksissa (Kuusio ym., 2020, s. 73), minkä vuoksi myös Työ- ja elinkeinoministeriö on tutkinut yhteisölähtöisten toimintamallien edellytyksiä kotoutumisen edistämisessä. Yhteisökummitoiminta nähtiin tutkimuksessa potentiaalisena pakolaistaustaisten henkilöiden kotoutumista edistävänä toimena. Yhteisökummitoiminnan uskotaan onnistuessaan vauhdittavan yksilöiden kotoutumisen prosessia, selkiyttävän kotouttavaan toimintaan liittyviä rakenteita ja sen kautta voisi löytyä pysyviä ratkaisuja kotoutumisen edistämiseksi. (Turtiainen & Sapir, 2021, s. 57–59.)

Pirkkalainen (2022) tuo esille vuosina 2015 ja 2016 Suomeen turvapaikanhakijoina tulleiden henkilöiden osallisuutta käsittelevässä tutkimuksessaan, että turvapaikanhakijoiden osallistuminen kansalaisyhteiskunnan toimintaan joko vapaaehtoistyön tai poliittisen aktiivisuuden keinoin on tärkeä osallistumisen väylä, joka rakentaa näiden henkilöiden yhteiskunnallisen osallisuuden kokemusta. Pirkkalainen huomauttaa kuitenkin, että pelkkä osallistuminen ei takaa syntyvää ja syventyvää osallisuuden kokemuksen kasvamista. Osallistumisen lisäksi osallisuuden kokemukseen vaikuttavat henkilön virallinen maassaolostatus, suomalaisen yhteiskunnan asenneilmapiiri maahan muuttavia henkilöitä kohtaan sekä perheenjäsenien välisen yhteyden laatu. (Pirkkalainen, 2022, s. 30–31.)

5 TARKOITUS, TAVOITE JA TYÖELÄMÄKUMPPANI

5.1 Tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia kotoutumiskoulutuksen työelämäharjoitteluun osallistuneiden maahan muuttaneiden henkilöiden kokemuksia Kalliolan Naapuruustaloilla tapahtuvasta työelämäharjoittelusta. Opinnäytetyön tavoitteena on, että tutkimuksesta saatuja tuloksia voidaan hyödyntää kotoutujien kanssa työskentelevien sekä työelämäharjoittelupaikkoja tarjoavien tahojen toimintaa toteuttaessa.

Tutkimuskysymyksemme ovat:

- Miten Kalliolan Naapuruustalolla tapahtuva harjoittelu tukee henkilöiden kotoutumisen prosessia ja mielenterveyttä?
- Miten Naapuruustaloilla toteutettu harjoittelu tukee kotoutumiskoulutuksen asettamia tavoitteita?
- Miten työelämäharjoittelun suorittaminen Naapuruustaloilla vaikuttaa kotoutujan osallisuuteen suomalaisessa yhteiskunnassa?

Kalliolan toiveesta teemme tiivistelmän keskeisistä opinnäytetyön tuloksista, joissa kuuluu kotoutumiskoulutuksen työelämäharjoittelijoiden näkökulma. Kalliolan Setlementti ry:n Naapuruustalot ovat Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen (STEA) rahoituksesta riippuvaisia, joten kotoutumista edistävän toiminnan näkyväksi tekemisestä on heille hyötyä tulevaisuudessa rahoitusta haettaessa. (Henkilökohtainen tiedonanto, 12.5.2022.)

5.2 Työelämäkumppani

Työelämäkumppanimme Kalliolan Naapuruustalot ovat osa Kalliolan Setlementti ry:tä, mikä on osa Kalliola-konsernia. Kalliola tuottaa julkisia sosiaali- ja terveysalaa täydentäviä palveluita, niin yhdistys kuin yritysmuotoisena

pääkaupunkiseudulla. (Kalliola, i.a.-b.) Palveluiden toimintaa ohjaa yksityisiä sosiaalihuollon palveluita ohjaava lainsäädäntö ja asetukset. (Sosiaali- ja terveysministeriö, i.a.) Kalliolan Naapuruustalojen tehtävänä on edistää kaupunkikulttuurin ja sen asukkaiden hyvinvointia, sekä niiden kehitystä, tuomalla eri taustoista tulevia ihmisiä lähemmäksi toisiaan. Naapuruustaloilla uskotaan, että yhteisöllisyydellä, osallisuudella sekä osallistumisella voimistetaan yhteisöjen asemaa ja naapuruuden kokemusta kaupungistuvassa ympäristössä. (Kalliola, i.a.-a.) Kalliolan koko konsernia koskevassa strategiassa määritellään Kalliolan haluavan tulla tunnetuksi eriarvoisuuden ratkaisijana, yhteisöjen kokoajana, yhdessä toinen toisiltaan oppien. Kalliola määrittelee pyrkivänsä toiminnassaan vaikuttavuuteen ja innovatiivisuuteen. (Kalliola, i.a.-c.)

Työelämäkumppanimme Kalliolan Naapuruustalot toimivat pääkaupunkiseudulla neljässä eri toimipisteessä. Helsingissä toimivat Naapuruustalo Pasila sekä Naapuruustalo Mellari, Mellunmäessä. Espoossa toimivat Naapuruustalo Matinkylä sekä kohtaamispaikka Askel Espoon keskuksessa. Kohtaamispaikka Askel poikkeaa Naapuruustalojen toiminnasta siten että sen ensisijainen tavoite on olla matalankynnyksen kohtaamispaikka päihteiden ongelmakäyttöön liittyviin haasteisiin. Naapuruustalojen päivätoiminta koostuu kahvilatoiminnasta, erilaisista toiminnallisista pajoista kuten taidepajoista, levyraadeista, tuolijumpasta, Bingon pelaamisesta ja tarvittaessa henkilökohtaisesta ohjauksesta ja neuvonnasta sekä erilaisista tapahtumista. Toiminnallisia pajoja sekä tapahtumia toteutetaan Naapuruustalojen kävijöiden sekä vapaaehtoisten toiveiden sekä kiinnostusten mukaan. Toiminnassa jätetään myös tilaa kiireettömälle kohtaamiselle eikä pajoihin ja toimintoihin osallistumista edellytetä kävijöiltä. Osa kävijöistä käykin Naapuruustalolla juomassa kahvia päivän lehden luvun lomassa ja saaden samalla keskusteluseuraa ajatusten vaihtoon päivän polttavista aiheista. Naapuruustaloilla on näkyvästi esillä organisaation määrittelemät toimitilan käyttöä koskevat ohjeistukset (Kuva 1), jotka noudattelevat turvallisemman tilan periaatteita (Oikeusministeriö, i.a.).

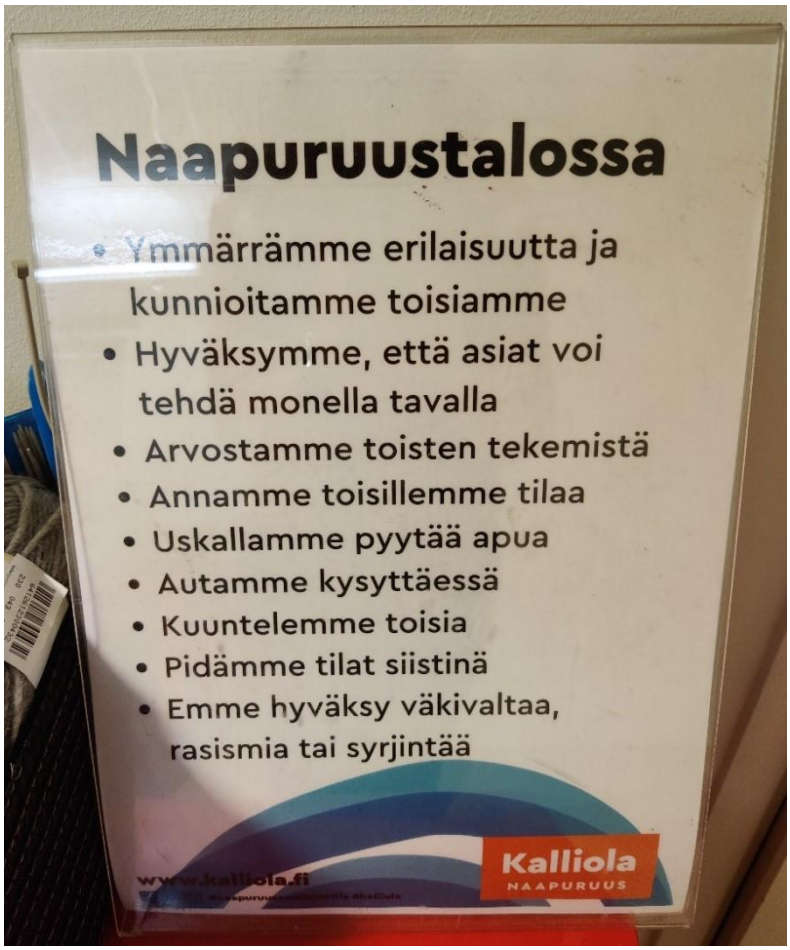

Kuva 1. Naapuruustalojen toimitilan käyttöä koskevat ohjeistukset (Naapuruustalo Mellari, 2022)

Naapuruustalojen asiakaskunta koostuu pääsääntöisesti alueen asukkaista, mutta toiminta on kaikille avointa. Naapuruustalojen erityispiirteet tulevat ilmi asiakaskunnassa ja paikallisissa eroavaisuuksissa. Naapuruustalojen henkilökunta koostuu yhteisökoordinaattoreista, kahvilahenkilökunnasta ja muuten toimintaa tuottavista tukityöllistetyistä, työelämäharjoittelijoista, työkokeilijoista ja yhdyskuntapalvelua suorittavista henkilöistä. Tilojen aukioloajat vaikuttavat kävijäkuntaan siten, että työssä käyvät ja opiskelijat jäävät Naapuruustalojen päivätoiminnan ulkopuolelle. Sen sijaan päivisin aikaa kotona viettävät henkilöt, kuten eläkeläiset, ikäihmiset ja työttömät ovat hyvin edustettuina. Osassa Naapuruustaloja myös päivisin kotona olevat vanhemmat sekä heidän alle kouluikäiset lapset ovat keskeinen osa kävijäkuntaa. Naapuruustalojen päivätoiminnan lisäksi tiloja käyttävät myös muut yhteishyödylliset toimijat, jotka tuottavat omaa toimintaansa ja tuovat näin omia kävijöitään myös Naapuruustalojen kävijöiksi sen auki

ollessa. Myös Naapuruustalojen aukioloaikojen ulkopuolella tilat ovat käytettävissä niitä vuokranneille toimijoille. Yhteishyödylliset toimijat kokoavat tiloihin ihmisiä eri ikäryhmistä, kiinnostuksen kohteista ja vertaistukitarpeista. Tämänkaltaisia ryhmiä ovat muun muassa partioryhmät, iltapäiväkerhot ja nuorten toiminta, Martat, harrasteryhmät sekä esimerkiksi AA- ja NA-toiminta.

Tutkimusympäristöksemme valikoitui Pasilan ja Matinkylän yksiköt, koska ne ovat jo pitkään tarjonneet harjoittelupaikkoja kotoutumiskoulutusta käyville henkilöille. Näin ollen heillä on jo harjoittelua tukevat rakenteet olemassa, joiden toimintaa on järkevää arvioida. Työelämäharjoittelu Naapuruustaloilla pitää sisällään kahvilatoimintaan liittyviä työtehtäviä, joita ovat ruoanlaittoon, tarjoiluun, kahvilatuotteiden myymiseen ja yleisten tilojen siivoamiseen liittyvät toimenpiteet. Työelämäharjoittelun pääpaino on kuitenkin kielen opiskelussa, jota tukee erilaiset suomen kielen kurssit, keskustelukerhot ja muu Naapuruustaloilla tuotettu toiminta. Toiminnan lisäksi työelämäharjoittelijoita rohkaistaan vapaaseen suomenkieliseen keskusteluun Naapuruustalon kävijöiden kanssa. Naapuruustalojen työntekijät kertovat, että työelämäharjoittelijoilla on mahdollisuus halutessaan myös tuottaa toimintaa omien mielenkiinnon kohteidensa mukaan (Henkilökohtainen tiedonanto, 13.4.2023).

Yhteistyötahomme toiveena oli, että näissä yksiköissä kertynyttä kokemustietoutta voitaisiin kerätä muiden talojen hyödynnettäväksi yksiköiden monikulttuurista toimintaa kehitettäessä. Opinnäytetyöryhmämme jäsenet ovat työskennelleet ja ohjanneet harjoittelijoita monikulttuurisissa työympäristöissä niin työntekijän kuin esihenkilön asemassa, mikä on tuonut meille perspektiiviä ja ymmärrystä maahan muuttaneen henkilön kotoutumiseen, ja työelämätaitojen kartuttamiseen liittyviin haasteisiin ja tuen tarpeeseen. Opinnäytetyöryhmänä jaamme siis Suomen Punaisen Ristin (i.a.-b) tuottaman Kotoutumiskaaren ajatusta, jonka mukaan miellyttäväksi koettu harjoittelupaikka edistää kotoutujan hyvää oloa.

6 AINEISTON KERUU, AINEISTO JA SEN ANALYYSI

6.1 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyömme on tutkimuspainotteinen, jonka takia päädyimme tekemään laadullista eli kvalitatiivista tutkimusta keräämällä aineistoa puolistrukturoiduilla teemahaastatteluilla. Laadullisella tutkimuksella pyritään keräämään käsitystä tutkimuksessa käsiteltävästä ilmiöstä haastateltavien näkökulmasta (Juuti & Puusa, 2020, s. 9). Tutkimuksemme kohdistui määrällisesti vaikeasti mitattavaan ilmiöön eli haastateltavien subjektiivisiin kokemuksiin heidän työelämäharjoittelustaan. Näiden kokemuksien esille tuominen edellyttää epämuodollisempaa aineistonkeruumenetelmää (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 82.) Laadullisessa tutkimuksessa otannan tutkimushenkilöiden lukumäärä ei ole avainasemassa, vaan otannan voidaan katsoa olevan riittävä aineiston saavuttaessa saturaatiopisteen eli kylläänytymisen, jolloin aineisto alkaa toistamaan itseään (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 99–100).

Laadulliseen tutkimukseen päädyimme siksi, että uskoimme haastattelemalla saavamme kattavamman käsityksen kohderyhmämme kokemuksista Naapuruustalolla toteutetusta työelämäharjoittelusta. Naapuruustaloilla on kerätty systemaattisesti työelämäharjoittelua koskevaa palautetta harjoittelijoilta määrällisessä muodossa, mutta tämän toteuttaminen objektiivista tietoa tuottavasti on ollut haastavaa harjoittelijoiden vaihtelevan kielitaidon vuoksi. Etenkin kirjallisen kielitaidon puutteiden vuoksi Naapuruustalojen työntekijöiden on täytynyt avustaa harjoittelijoita palautelomakkeen täytössä, minkä vuoksi kaikki harjoittelijat eivät ole voineet antaa palautetta anonyymisti. Tämä seikka on työntekijöiden mukaan voinut vaikuttaa annetun palautteen sisältöön nostaen kynnystä antaa negatiivista palautetta. Madaltaaksemme kynnystä myös negatiivisen palautteen antamiseen järjestämissämme haastatteluissa, toimme aktiivisesti haastateltaville esille tutkimuksemme riippumatonta luonnetta ja kiinnitimme huomiota haastateltavien anonymiteetin suojaamiseen.

Tutkimushenkilöiksi valikoituivat kaikki helmi- ja maaliskuussa 2023 kotoutumiskoulutuksen työelämäharjoittelua Pasilan ja Matinkylän Naapuruustaloissa suorittaneet henkilöt. Saadaksemme lisää aineistoa pyrimme saamaan haastateltavaksi myös vapaaehtoisia viimeisen kahden vuoden aikana kyseisissä Naapuruustaloissa kotoutumiskoulutuksen työelämäharjoittelun suorittaneita henkilöitä. Määrällisesti halusimme kuitenkin, että valtaosa tutkimukseen osallistuneista koostuisi henkilöistä, jotka ovat helmi- maaliskuussa 2023 suorittaneet työelämäharjoitteluaan.

6.2 Aineiston keruu

Suunnitellessamme tutkimuksen toteutustapaa tapasimme Naapuruustalo Pasilan vastaavaa koordinaattoria kahdesti ryhmämuotoisissa tapaamisissa paikan päällä Naapuruustalolla. Lisäksi kävimme ennen aineiston keruuta tutustumiskäynnillä Naapuruustalo Matinkylässä. Näissä tapaamisissa keskustelimme opinnäytetyön etenemisestä ja sen toteutuksesta sekä tapasimme Naapuruustalojen kävijöitä ja harjoittelijoita. Tutustumisen kautta havainnoimme myös tutkimuspaikkojen ympäristöä, ilmapiiriä ja niissä tapahtuvaa toimintaa. Tätä havainnointia jatkoimme myös aineiston keruun aikana haastatteluja tehdessä. Tarpeen vaatiessa olimme yhteydessä Naapuruustalojen yhteisökoordinaattoreihin sähköpostitse tai puhelimitse. Naapuruustalojen työntekijät, yhteisökoordinaattorit ja vastaavat olivat innoissaan opinnäytetyön toteutumisesta ja sen edistämisestä.

Valitsimme aineistonkeruumenetelmäksi puolistrukturoidun teemahaastattelun, koska Puusan (2020, s. 104) mukaan se on hyväksi havaittu menetelmä aineiston keräämiseen henkilöiltä, jotka kokevat vieraaksi tai muuten haastavaksi lomakkeiden täyttämisen. Toinen asia, joka puolsi puolistrukturoidun teemahaastattelun valintaa aineistonkeruumenetelmäksi, oli se, että olimme kiinnostuneita nimenomaan haastateltavien työelämäharjoittelua koskevista kokemuksista. Kolmanneksi otimme aineistonkeruumenetelmän valinnassa huomioon haastateltaviemme kielelliset haasteet, koska uskoimme puolistrukturoidun haastattelun keinoin pystyvämme varmistaa haastateltavien ymmärtävän heille esittämämme kysymykset, jotka pohjautuivat asettamiimme tutkimuskysymyksiin. Yhtä lailla tämä

menetelmä antoi työryhmällemme mahdollisuuden varmistaa tulkintamme todenmukaisuuden. (Hyvärinen ym., 2021; Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 84–86.)

Puolistrukturoituun teemahaastatteluun laaditaan haastattelurunko, mutta se on rakenteeltaan vapaamuotoinen mahdollistaen joustavan etenemisen haastattelun aikana. Puolistrukturoidussa teemahaastattelussa käsiteltäviä asioita voidaan käsitellä mukautetussa järjestyksessä, minkä vuoksi haastattelutilanne on keskustelevampi. Vapaamuotoisuudestaan huolimatta puolistrukturoidulla teemahaastattelulla on tavoitteena kerätä sellainen aineisto, josta on mahdollista tehdä uskottavia päätelmiä tutkittavasta ilmiöstä. Puusan mukaan parhaimmillaan haastattelemalla on mahdollista ymmärtää haastateltavien ajatuksia, mieltymyksiä, mielihaluja ja -tekoja, odotuksia ja kokemuksia. Tutkijan on vakuuttavastakin aineistosta huolimatta tärkeää muistaa, että kerätyssä aineistossa on kyse vain näytteeseen valittujen henkilöiden subjektiivisesta tulkinnasta asioista, tapahtumista ja ilmiöistä eikä niistä tule tehdä liian pitkälle vietäviä johtopäätöksiä. (Puusa, 2020, s. 103–104, s. 111–113.)

Teemoittelimme haastattelurungon (LIITE 1) neljään osioon, jotka olivat harjoitteluun liittyvät kysymykset, harjoittelijan tulevaisuuden näkymät, harjoittelijan yhteisöllisyyden ja osallisuuden kokemukset niin harjoittelun kuin muun elämän osalta sekä harjoittelijan kokemukset harjoittelusta. Lähetimme Naapuruustaloille haastatteluja varten haastattelukutsun (LIITE 2), jonka tarkoituksena oli madaltaa kynnystä osallistua haastatteluun. Kutsu sisälsi kuvan meistä, millä pyrimme madaltamaan tutkimusryhmäämme kuuluvien henkilöiden kynnystä tutkimukseen osallistumiseen. Kutsussa haastateltavalle tuli ilmi haastattelun sisältö ja mitä varten haastattelut tehdään.

Kutsun lisäksi lähetimme haastattelukysymyksistä pelkistetyn version (LIITE 3) tuleville haastateltaville etukäteen luettavaksi. Kysymysten pelkistämisellä pyrimme tekemään niistä haastateltaville mahdollisimman ymmärrettävät. Ymmärrettävyys oli erityisen tärkeätä tässä yhteydessä sen vuoksi, koska uskoimme sen mahdollistavan haastateltaville mahdollisimman itsenäisen valmistautumisen haastattelussa käsiteltäviin kysymyksiin. Laadittuamme alkuperäisen haastattelukysymyslistan lähetimme sen kommentoitavaksi Naapuruustalojen

työntekijöille saadaksemme heidän ammatillisen näkemyksensä kysymysten asettelusta siten, että ne ovat kohderyhmällemme saavutettavat. Saimme joitakin parannusehdotuksia, jotka liittyivät pääasiassa yksittäisiin sanavalintoihin, jotka työntekijöiden arvion mukaan saattaisivat olla vaikeasti tulkittavia haastateltaville. Näiden parannusehdotuksien pohjalta teimme tarvittavat muutokset kysymysten asetteluun.

Aineiston keruuta edelsi tutkimusluvan hakeminen Kalliolan Setlementti ry:ltä, joka myönnettiin meille 2.2.2023. Tämän jälkeen kaksi opinnäytetyöntekijää toteuttivat haastattelut helmi- ja maaliskuun 2023 aikana Naapuruustaloilla. Opinnäytetyöryhmämme kaksi muuta jäsentä olivat vastuussa analyysivaiheen teknisestä toteutuksesta. Tavoitteenamme oli saada haastateltavaksemme Kalliolan Naapuruustaloilla työelämäharjoittelua suorittavia henkilöitä. Halusimme toteuttaa haastattelut yksilöhaastatteluina henkilöiden harjoittelun loppuvaiheessa. Haastattelut pyrittiin toteuttamaan mahdollisimman ymmärrettävällä suomen kielellä. Tulkkeja emme käyttäneet vähäisten taloudellisten resurssiemme vuoksi. Koimme myös haastatteluhenkilöiden anonymiteetin ja haastattelutilanteen luottamuksellisuuden kannalta tulkkien käytön ongelmallisena.

Kävimme haastattelutilanteiden jälkeen opinnäytetyöryhmän kesken keskusteluja kehittääksemme haastattelutilanteita mahdollisimman hyvin analyysimateriaalin keruuta tukevaksi. Tavoitteenamme oli haastatella 10 erilaisista kulttuuri-, katsomus- sekä kielitaustoista tulevaa henkilöä. Huomioimme, että haastateltavien lähtökohdat sekä kielitaso saattavat luoda haastattelumateriaaliin huomattavaa vaihtelua. Haastatteluiden vähäisen määrän takia noudatimme Rastaan (2010) ja Ruusuvuoren (2010) esimerkkejä haastatteluparin pysyvyyden hyödyistä, jonka avulla pyrimme takaamaan vuorovaikutustilanteiden tasalaatuisuuden. Tasalaatuisella haastatteluaineistolla minimoidaan analyysimateriaalin laatuerot. (Rastas, 2010; Ruusuvuori, 2010.)

Harjoittelusta vastaavat Naapuruustalon työntekijät mahdollistivat haastatteluita varten tilat ja ajankohdan. Naapuruustalojen työntekijät eivät osallistuneet haastatteluihin ja haastateltavat saivat näin vastata anonyymisti kysymyksiimme. Haastattelutilanteissa oli mukana kaksi haastattelijaa, joista toisen tehtävänä oli

itse haastattelu ja toisen tehtävänä haastattelutilanteen havainnointi toisena silmäparina sekä haastattelumateriaalin talteen ottaminen. Havainnoija osallistui myös haastatteluun reagoimalla haastattelutilanteisiin ja esittämällä tarvittaessa jatkokysymyksiä, jos koki sen tarpeelliseksi. Haastattelijamme heittäytyivät mukaan haastatellun kertomaan ja kysymyksiä ei esitetty välttämättä joka kerta samassa järjestyksessä. Uskoaksemme tämä toimintamalli teki haastattelutilanteista hieman luonnollisempia, kun kaikilla osallistujilla oli aktiivinen rooli haastattelun aikana. Pyrkimyksenämme oli luoda haastattelutilanteesta mahdollisimman tasavertainen huomioimalla osapuolten väliset valtasuhteet.

Haastatteluja kertyi tavoitteenamme ollut määrä eli 10 kappaletta. Haastattelimme seitsemän henkilöä Pasilan ja kolme Matinkylän Naapuruustalossa. Haastatelluista seitsemän oli suorittamassa työelämäharjoittelua Naapuruustalolla haastatteluhetkellä, ja loput kolme olivat suorittaneet työelämäharjoittelun haastattelupaikkana toimineessa Naapuruustalossa viimeisen kahden vuoden aikana. Matinkylässä haastattelut tapahtuivat yhden päivän aikana ja Pasilassa kolmena eri ajankohtana helmi- maaliskuunaikana 2023. Tutkimuksessa tarkasteltiin siis vuosina 2021–2023 suoritetuista työelämäharjoitteluista harjoittelijoille syntyneitä kokemuksia painopisteen ollessa kuitenkin keväällä 2023 tapahtuneissa harjoitteluissa. Useimmat haastateltavista olivat valmistautuneet haastatteluun, koska heidän kanssaan oli sovittu haastattelusta ja sen ajankohdasta jo hyvissä ajoin. Kolme haastateltavista osallistui haastatteluun valmistautumatta etukäteen. Näiden henkilöiden kanssa emme olleet sopineet haastattelua, vaan yleisen keskustelun lomassa kävi ilmi, että he olivat tutkimuksemme kohderyhmään kuuluvia. Ennen näitä haastatteluja varmistimme Naapuruustalon paikalla olevalta koordinaattorilta, että he olivat suorittaneet työelämäharjoittelun kyseisessä Naapuruustalossa viimeisen kahden vuoden aikana.

Saimme Naapuruustaloilta oman rauhallisen työtilan haastatteluja varten. Haastattelun aluksi esittelimme jokaiselle haastateltavalle itsemme, tutkimuksemme aiheen ja heidän oikeutensa kieltäytyä tai keskeyttää haastattelu halutessaan. Lisäksi kukin haastateltava allekirjoitti suostumuslomakkeen (LIITE 4) ennen haastattelun alkua. Pyrimme luomaan haastatteluissa rennon ilmapiirin. Tarjosimme haastateltaville pientä purtavaa, kuten vettä, keksejä ja suklaata.

Tarjoiltavat eivät kellekään maistuneet, mutta tarjoilusta ihmiset vaikuttivat olevan mielissään. Suurin osa haastateltavista vaikutti alkuun jännittyneiltä, mutta haastattelun aloittaminen kuulumisien kysymisellä kevensi tunnelmaa. Käytimme useammassa haastattelussa suomen kielen lisäksi englantia, joko haastattelijoiden kehotuksesta tai haastateltavan pyynnöstä. Englannin kielen käyttö mahdollisti monipuolisempia ja laajempia vastauksia. Haastattelutilanteet sisälsivät naurua ja olivat lämpimän positiivisia.

Haastateltavat olivat pääsääntöisesti hyvin valmistautuneita haastatteluun. Useimmat haastateltavistamme olivat tutustuneet kysymyksiin etukäteen ja kirjoittaneet ylös vastauksiaan, mikä edesauttoi haastattelutilanteita. Osa haastateltavista toi alkuun esiin, ettei heidän suomen kielensä ole hyvä, mutta vakuutimme haastateltaville, ettei tilanteesta tarvitse ottaa paineita. Muutamissa haastattelutilanteissa haastattelun toteutuskieli vaihdettiin haastateltavan aloitteesta englannin kielelle. Alun perin tarkoituksena oli, että englanninkieliset vastaukset käännettäisiin, mutta päädyimme litteroimaan todenmukaiset vastaukset ilman kääntämistä.

Haastatteluiden jälkeen haastattelijat litteroivat äänitetyt haastattelut numeroiden ne toteutumisjärjestyksessä H1, H2, H3...- H10 analysointia varten. Haastattelijat merkittiin tunnuksilla T1 ja T2, eli tutkija 1 ja tutkija 2. Haastattelija T1 oli haastattelutilanteissa aina päähaastattelija ja haastattelija T2 tehtävä oli aineiston äänittäminen sekä havainnointi. Haastattelut kestivät kymmenestä kahteenkymmeneen minuuttiin ja niiden litterointi vei haastattelijoilta keskimäärin yhden tunnin. Haastatteluiden ääniteaineistoa kertyi 136,15 minuuttia eli 2,27 tuntia. Litteroitua aineistoa kertyi 52 sivua käytettyämme kirjasintyyppiä Arial, kirjainkoon ollessa 12 ja riviväli 1,5. Litteroinnin alussa esittelimme haastateltavat henkilöt päällisin puolin. Emme tiedustelleet haastateltavien taustatietoja, kuten Suomeen muuton ajankohtaa, kansalaisuutta, henkilön ikää tai sukupuolta, koska ne eivät ole tutkimuksemme kannalta keskeisiä asioita.

Hyödynsimme tutkimuksessamme haastatteluista kerätyn aineiston lisäksi Pasilan Naapuruustalon työelämäharjoittelijoilta vuonna 2022 keräämää harjoittelua koskevaa tiivistelmää palauteaineistosta. Vertailemalla palauteaineiston

tiivistelmän sisältöä itse keräämäämme aineistoon voimme tuoda esille aineistojen välisiä ristiriitoja tai toisiaan tukevia samanlaisuuksia. Tällaisella menetelmätriangulaatiolla pyrimme lisäämään tutkimuksen luotettavuutta useamman eri tiedonhankintamenetelmän käytön avulla (Aaltio & Puusa, 2020, s. 185).

6.3 Aineiston analyysi

Olemme analysoineet aineistoamme sisällönanalyysin menetelmällä. Sisällönanalyysi on tekstipohjaista analyysiä, jolla pyrimme järjestämään keräämämme aineisto tiiviimpään muotoon ilman, että kerrottu informaatio vääristyy. Analysoinnilla pyrimme informaatioarvon lisäämiseen. Aineiston tiivistämisen jälkeen ryhmittelimme aineiston teemojen mukaisiin luokkiin. Lähtökohtaisesti luokittelimme aineiston tutkimuskysymyksiämme tukeviin luokkiin, mutta emme voineet lyödä niitä lukkoon ennen kuin aineisto oli kerätty. Analysoimme aineiston korkeammalle abstraktiotasolle, jotta pystyimme irrottautumaan aineiston yksittäistapauksista ja abstrahoida analyysissä tutkimusmateriaalin yleisemmälle tasolle. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 122–127; Juuti & Puusa, 2020, s. 148.) Laadullisessa tutkimuksessa otannan arvioidaan olevan riittävä aineiston alkaessa toistamaan itseään. Tällöin on saavutettu tutkimuksen saturaatiopiste. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 99–102.) Lisäksi saavutimme oman sekä Naapuruustalojen asettaman 10 haastateltavan henkilön tavoitteen. Naapuruustalojen keräämän määrällisen palauteaineistosta tehdyn tiivistelmän saimme valmiiksi palautteenkeruujärjestelmästä vastaavan tahon tilastoimana.

Aloitimme opinnäytetyömme aineiston analysoinnin kuuntelemalla haastattelut nauhalta, jonka jälkeen siirryimme lukemaan valmiiksi litteroidut tekstit. Haastatteluiden kuunteleminen ja valmiiksi litteroidun tekstin seuraaminen lisäsi ymmärrystä haastattelutilanteiden tunnelmasta ja tämän avulla varmistettiin, että litterointi vastaa alkuperäistä haastattelunauhoitetta ja haastateltavan vastaukset oli tulkittu oikein. Tutkimusaineistoon tutustumisen jälkeen aloitimme aineiston pelkistämisen etsimällä kuhunkin tutkimuskysymykseen sopivia ilmaisuja. Olimme määritelleet kullekin eri tutkimuskysymykselle oman koodivärinsä, jonka mukaan teksti värjättiin. Joidenkin vastausten kohdalla vastaus vastasi kahta tai

useampaa määritelmää. Tällaisissa tilanteissa lisättiin tekstin perään koodisana osallisuus, mielenterveys tai kotoutumiskoulutus tutkimuskysymystä vastaavalla koodivärillä. Tämän jälkeen siirsimme värjätyt ilmaisut omille Microsoft Word-tiedostoille, jotka oli nimetty tutkimuskysymysten pohjalta. Aineiston siirtäminen omille Microsoft Word-tiedostoille poisti myös ylimääräisen ja turhan tekstin, jota emme voineet hyödyntää opinnäytetyössämme minkään teeman osalta. Etsimme aineistoista yhtäläisyyksiä käyttämällä lihavointia ja eroavaisuudet merkitsimme kursiivilla. Epäselvissä sekä erityistä huomiota vaativissa kohdissa käytimme lisänä kommenttikenttä toimintoa, jotta kaikki analysointiin osallistuvat henkilöt kiinnittäisivät huomionsa kyseiseen kohtaan. Tämän jälkeen päätimme, onko kyseinen kohta merkityksellinen tutkimustulosten kannalta ja siirsimme ne kohdat niitä kuvaaviin Microsoft Word-tiedostoihin, jotka koimme merkityksellisiksi.

Analysoinnin edetessä muodostimme pelkistettyjä ilmaisuja kunkin tutkimuskysymyksen pohjalta. Pelkistetyt ilmaisut olivat joko lauseita, sanapareja tai yksittäisiä sanoja. Tässä vaiheessa analysointia huomasimme, että kunkin tutkimuskysymyksen vastauksissa ilmenee paljon yhtäläisyyksiä. Tämän takia siirsimme kaikkien tutkimuskysymysten pelkistetyt ilmaisut yhteiseen Microsoft Word-tiedostoon, jossa aloimme ryhmittelemään niitä yhtäläisyyksien ja eroavaisuuksien mukaan. Ryhmittelimme samaa tarkoittavat asiat allekkain yhdeksi luokaksi ja nimesimme luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Analysoinnin edetessä muodostimme alaluokista yläluokkia, jotka tiivistivät yksittäiset tekijät yleisempiin käsitteisiin. Ryhmittelyn jälkeen muodostimme teoreettiset käsitteet, jotka määräytyivät opinnäytetyömme tutkimuskysymysten kannalta olennaisen tiedon pohjalta (Kuvio 3).

Haastatteluiden pohjalta tehdyn analysoinnin jälkeen vertasimme saatuja tuloksia työelämäyhteistyötahon tuottamaan palaute tiivistelmään, jonka he olivat koonneet vuonna 2022 työelämäharjoittelun suorittaneiden kokemuksista. Olimme saaneet työelämäyhteistyötahon palaute koonnin sähköposteihimme ja siirsimme kyseisen datan omalla Microsoft Word-tiedostolle, jonka jälkeen käytimme samoja värikoodeja, jotka olimme luoneet tutkimuskysymysten pohjalta.

Siirsimme värjätyn tekstin sitä väriä vastaavalle alustalle ja vertailimme tutkimustuloksia keskenään.

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
•Arjen kielen korjaaminen •Positiivinen tunne yhdessäolosta ja tekemisestä •Toiminnallisuus kielen harjoittelussa	•Stressitön työharjoittelu	• Luonnollinen oppiminen	•Naapuruustalo ympäristönä
• Turvallinen tila • Avunsaaminen • Avoin ilmapiiri	• Yhteisöllisyys	• Ympäristö	
• Läsnäolo • Iloisuus ja nauru •Luonnolliset syntyvät kontaktit	• Ystävät ja tuttavat • Huumori	•Sosiaaliset suhteet	
•Suomen kielellä lukeminen, puhuminen ja asioiminen	•Vuorovaikutustaitojen parantuminen	•Kommunikointi	•Osallisuus ja Toimijuus
• Perhe • Harrastukset • Vapaaehtoistyö	•Uusien ihmisten kohtaaminen • Tuki	•Kiinnittyminen yhteisöihin	
•Itsetunnon vahvistuminen positiivisesta palautteesta •Keskustelu tulevaisuudesta	•Itsevarmuus, itsenäistyminen ja itseluottamus	•Tulevaisuusorientaatio	

•Suomalaisen kulttuurin tuntemus • Eri kulttuurit •Kielikursseihin osallistuminen • Työssäoppiminen, eri tehtävien kautta • Halu integroitua • Jatkokoulutus	• Monikulttuurisuus •Kielitaidon parantuminen •Ammatillinen kehitys • Motivaatio	• Kulttuuri •Kyky toimia kielen avulla •Urapolun luominen	•Yhteiskuntataidot

Redusointi eli pelkistäminen → Klusterointi eli ryhmittely → Abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen

Kuvio 3. Aineistolähtöisen analyysin luokitteluprosessi (Mukaillen Tuomi & Sarajärvi, 2018).

7 TULOKSET

7.1 Naapuruustalo ympäristönä

Haastatteluaineistossa nousi toistuvasti esiin Naapuruustalon työntekijöihin, sen kävijöihin sekä ilmapiiriin liittyviä tekijöitä. Naapuruustalon työntekijöiden ja kävijöiden koettiin olevan ystävällisiä, kärsivällisiä sekä avuliaita, mikä lisäsi haastateltavien kokemusta Naapuruustaloilla koetusta yhteisöllisyydestä. Naapuruustaloja pidettiin turvallisina tiloina, joissa jokainen siellä oleva kohdattiin avoimesti ja yksilöllisesti.

Aineistosta nousi myös esiin, että Naapuruustaloilla otettiin harjoittelijat vastaan ystävällisesti, ohjaten ja perehdyttäen heidät talojen henkilökuntaan, toimintaan ja kävijöihin mikä helpottaa yhteisöön integroitumista. Haastateltavat kokivat saavansa tarvittaessa apua Naapuruustaloilta niin arjen työtehtävissä, kielen

korjaamisessa kuin saatuna tukena viranomaisasioiden hoitamisessa. Osa haastateltavista oli myös itse auttanut toista henkilöä suomen kielessä Naapuruustaloilla työelämäharjoittelunsa aikana.

> *Oletko viihtynyt täällä? (T1)*
> *Aa joo joo, koska täällä on ystävällinen paikka, jossa minä voin puhua suomea ja opiskella suomea ilman pelkoa. Ja kaikki ovat ystävällinen ja kärsivällinen, eli auttavat minua paljon. (H2)*

Kaikki haastateltavat kokivat, että Naapuruustaloilla oli helppo tutustua uusiin ihmisiin ja haastateltavista kaikki, yhtä lukuun ottamatta, olivat saaneet ainakin yhden uuden ystävän työelämäharjoittelunsa aikana. Osa haastateltavista kertoi myös tapaavansa uusia ystäviään Naapuruustalojen ulkopuolella. Haastatteluista kävi ilmi, että Naapuruustaloilla tunnelma oli iloista ja nauravaista, mikä helpotti luonnollisten kontaktien syntymistä luoden samalla mahdollisuuden ystävyyssuhteiden syntymiselle.

> *Kerroit, että olet saanut ystäviä tai ystävän. (T1)*
> *Ystäviä. Joo, joo, joo! (H1)*
> *Onko ne ystävät toisia harjoittelijoita, työntekijöitä vai kävijöitä? (T1)*
> *Joo, kolme ihmistä tulee minun uusi ystävä. He ovat sydämessäni. Koska vanhat ihmiset… minulle he ovat, ei söpö, mutta mukava ja cute, koska ovat ystävällinen kaikille. Joo. (H1)*
> *Joo, he vaikuttavat todella iloisilta. (T1)*
> *Joo! Vaikuttaa mahdottomalta olla saamatta kavereita täällä. (H1)*

Haastatteluista tuli ilmi, että haastateltavat olivat ymmärtäneet työelämäharjoittelun kielen käytön ja oppimisen tavoitteen, mikä ilmeni suopeana suhtautumisena keskustelujen yhteydessä tarjottuihin sanan tai lauseen rakenteen korjausehdotuksiin. Työelämäharjoittelu toteutui Naapuruustaloilla yhdessä olemisen ja tekemisen kautta, mikä mahdollisti stressittömäksi koetun sosiaalisen ympäristön sekä harjoittelun. Osa haastateltavista oli kokenut jännitystä ennen työelämäharjoittelujakson aloittamista, mutta kun he olivat saapuneet Naapuruustalolle, tämä tunne oli hävinnyt.

> *Ennen kuin mä tulin tänne niin mulla oli semmonen jännittyvä olo, koska se oli mun ensimmäinen työharjoittelu täällä. Kun minä tulen ja mä tavata ihmisiä se meni pois. (H5)*

Yksi haastateltavista kertoi, että kotoutumiskoulutuksen työharjoitteluun tulemisen lisäksi uusia ja jännittäviä kokemuksia olivat olleet harjoittelun aikana tapahtuneet kokemukselliset tilanteet, kuten esimerkiksi opinnäytetyötä varten toteutettu haastattelutilanne.

> *Onko harjoittelu tuonut elämääsi jotakin uutta? (T1)*
> *Uusi asia ja uusia sanoja ja uusi asia harj…haastattelu. (H3)*
> *Aa! Haastattelu! Niin tää tilanne. Uusi kokemus! Joo. Kyllä. (T1)*

Haastateltavat kertoivat työtehtävien Naapuruustaloilla koostuvan pitkälti erilaisista pienistä siivous- ja keittiötehtävistä sekä jokapäiväisestä seurustelusta kävijöiden kanssa. Pääpaino työelämäharjoittelussa oli suomen kielikursseihin ja arjen keskusteluihin osallistumisessa Naapuruustalojen kävijöiden kanssa. Haastatteluissa tulee ilmi, että Naapuruustalojen työntekijät sekä muut kävijät kannustivat haastateltavia käyttämään suomen kieltä oman kykynsä mukaan jokaisessa kohtaamistilanteessa sekä käydyissä keskusteluissa. Haastateltavat toivat esille, että toiminnan yhteydessä keskustelu tuntui helpommalta ja luontevammalta kuin staattisessa keskustelutilanteessa. Muutama haastateltavista koki työelämäharjoittelun Naapuruustaloilla niin merkitykselliseksi ja hyväksi, että halusi suorittaa myös tulevat harjoittelunsa kyseisissä paikoissa. Yksi haastateltavista olikin jo toistamiseen suorittamassa harjoittelua Naapuruustaloilla juuri hyvän aikaisemman kokemuksen ansiosta.

> *In school we sit and its more like practical The goal is to get more like information with language and how the way you say it like this, and its always better like työharjoittelussa always better for me because it goes through stuff that you are not sure about it. Yeah like we have to always try to help me and others like if we have difficulties with language which is for me better to study from final... (H10)*
>
> *Everybody is really nice, is they add the atmosphere, friendly, patience and they help. They are very happy, I think everybody is really nice. (H2)*

7.2 Osallisuus ja toimijuus

Useampi haastateltava toi ilmi, että ikäihmisten kanssa keskusteleminen koettiin mielekkäänä niin arjen keskustelujen kuin kulttuurin oppimisen kannalta. Haastateltavat toivat esille pohtineensa osallistuvansa vapaaehtoistyöhön lisätäkseen elämäänsä merkityksellistä sisältöä, joko jatkaen Naapuruustaloilla käymistä harjoittelunsa jälkeen tai jossain muussa toiminnassa. Yksi haastateltavista pohti myös yhtenä ammatillisena mahdollisuutena suuntautumista ikäihmisten parissa työskentelyyn.

Haastatteluissa kartoitimme haastateltavien sosiaalisia lähtökohtia niin perheen kuin ystävien osalta. Haastateltavien perhetilanteet vaihtelivat perheellisistä yksinasuviin. Suomen kielen ymmärrykseen ja asioiden hoitoon pyydettiin apua ulkopuolisen avun lisäksi omalta kumppanilta, aikuisilta ja alaikäisiltä lapsilta. Useammassa haastattelussa tuli ilmi, että haastateltavien lähimmät ystävät eivät asuneet Suomessa. Sosiaalisten suhteiden lisääntyminen arjessa harjoittelun aikana tuotiin kuitenkin positiivisena asiana esille. Usea haastateltava kertoi haastattelussa, että harjoittelun aikana heidän sosiaaliset suhteensa olivat lisääntyneet ja aikaa vietettiin Naapuruustalolta löytyneiden ystävien kanssa myös harjoitteluajan ja -paikan ulkopuolella.

> *Sanoisitko että sä oot saanu tän harjoittelun aikana uusia ystäviä? (T1)*
> *Aah joo, työkokeilijat ja myös harjoittelijat, se me tapaamme jopa ulkona joskus, sain uusia ystäviä (H4)*

Naapuruustaloilla tapahtuvien vuorovaikutuksellisten tilanteiden koettiin yleisesti parantavan haastateltavien kommunikointitaitoja ja tätä kautta myös lisäävän osallisuuden kokemusta suomalaisessa yhteiskunnassa.

> *I really want to communicate with the people they are so nice, espesially the old people they are so nice. And know what to talk about and I dont understand puhekieli, but now I really want to, to learn to communicate, to share ideas and everything, and I'm now sure about the voluntary work. It was just an idea but now I want to just do something. (H2)*

Haastateltavat kokivat Naapuruustalojen työntekijöiltä ja kävijöiltä saadun positiivisen palautteen parantaneen heidän itsetuntoansa. Itsetunnon parantuminen kohdistui etenkin uskomisena omaan toimintakykyyn toimia suomalaisessa yhteiskunnassa. Positiivisen palautteen koettiin myös lisäävän motivaatiota ja uskoa oman suomen kielen taitojen kehitykseen, jonka kautta haastateltavat uskalsivat tehdä myös tulevaisuuden suunnitelmia. Itsetunnon ja itsevarmuuden lisääntyminen loi myös uusia kiinnostuksen kohteita työelämäharjoittelun aikana. Yksi haastateltavista toi esiin työelämäharjoittelun mahdollistaneen hänelle itsenäistymisen kokemuksen, jota hän koki tarvinneensa muuttaessaan kauas kotimaastaan.

> *Oletko kiinnostunut jostain uudesta asiasta harjoittelun aikana? (T1)*
> *Joo, nyt haluan töihin vanha ihmiset kanssa. Vapaaehtoistyötä. (H1)*

> *Toiko harjoittelu elämääsi jotain uutta? (T1)*
> *Harjoitteluni täältä ja se toi minulle itseluottamusta, se oli motivoivalta ja positiiviselta minulle ja myös minä opin neulominen. (H4)*

7.3 Yhteiskuntataidot

Työelämäharjoittelu Naapuruustaloilla toi haastateltavalle kokemuksen toimimisesta suomalaisessa työelämässä ja työyhteisössä. Haastateltavien mukaan työtehtävät eivät olleet erityisen haastavia, vaan tutustuminen työkulttuuriin tapahtui pääasiassa noudattamalla annettuja työohjeita ja toimintatapoja. Naapuruustalojen moninaisen kulttuuriympäristön koettiin tukevan oman paikan löytymistä harjoittelun aikana. Monikulttuurisuuden lisäksi tuotiin esille Naapuruustalojen kävijöiden erilaisten elämänvaiheiden sekä lähtökohtien monipuolisuus, mikä kertoman mukaan edesauttaa ymmärrystä yhteiskunnassa toimimisessa eri tavoin.

> *Umm, kaikki ovat ystävällinen, minä tykkään sitä ja aah how can I say. They have patience and there is no rush, so you can speak calmly and do the things calmly. I like this a lot and meet different people here also and how can I say, different cultures too. I think its very nice and a place I can learn about finnish culture and same time learn about other cultures. To know their story too, how they are*

> *struggling here, how they are learn to adapt here, learning things here. Its very nice, I like this a lot. (H2)*

> *Joo onneksi he aina auttoivat minulle ja ajattelen että minä aina kerto minun ystäväni koulussa, että recommend (T2 korjaa "suosittelet") Joo, kiitos. Aina suosittelen ystäväni tämä Naapuruustalo, on tosi hyvä paikka, koska ajattelen että he aina auttavat joo kaikille ja jopa minun mielestä vierailijat jopa he ovat tosi hyvä ihmisiä ja se antoi minulle myös mahdollisuudet työkulttuuri suomessa ja se on tosi, tosi hyvä. (H4)*

> *Joo. Entäs sitten tota, mitä olet tehnyt Naapuruustalolla harjoittelusi aikana? Sä olet opiskellut suomen kieltä, mutta mitä muuta? (T1) Kulttuuri. Suomalainen kulttuuri. Minä olen saanut uusia ystäviä. (H1)*

Haastateltavat kertoivat suomen kielen aktiivisesta käytöstä ja kuulemisesta olleen apua ymmärryksen lisääntymisessä. Arjen sanavarasto ja asiayhteyksien luominen luonnollisessa työympäristössä lisäsi harjoittelijoiden kykyä kommunikoida ja osallistua keskusteluihin suomen kielellä.

> *Minun tarvinnut puhua hyvin suomi. Minä en ymmärrä paljon, mutta kaikki puhuu ja antaa uusi sana joka päivä. (H7)*

> *Joo. Ymmärrän. Paljon opit. Mikä on minä menin keittiössä hyvä. Tavarat en ymmärrä mikä on tämä ja nimi. Nyt minä ymmärrän ja auttaa, minä auttaa kaikkia ja puhu. Ennen eri. Puhun suomea nyt vähän hyvin. (H8)*

Positiivisten kokemusten kautta saadun kielellisen kehityksen ja sosiaalisten kontaktien lisääntymisen nähtiin lisänneen rohkeutta kontaktin ottamiseen myös muissa tilanteissa. Naapuruustalojen viikkotoiminnassa huomioidaan työelämäharjoittelijoiden tarve kieliharjoittelulle. Naapuruustaloilla tarjotaan suomen kielen kielikursseja kolmesti viikossa, minkä lisäksi työelämäharjoittelijat ja muut halukkaat voivat osallistua kahdesti viikossa järjestettävään ohjattuun keskustelukerhoon. Työelämäharjoittelussa olevat henkilöt osallistuvat harjoittelun lomassa näihin kursseihin. Yksi haastateltavista kertoo toimivansa avustajana kielikurssilla.

> *Uskon, että puhetaitoni parani koska täällä tulee vierailijoita, jotka ovat suomalainen ja keskustelemme paljon. Myös nuoret suomalainen auttaa meille keskustella. (H5)*

Valtaosalla haastateltavista oli vielä ammatillisen suunnan suhteen ajatukset auki. Osalla haastateltavista oli aikaisempi ammatti, mutta he joko halusivat suuntautua toiselle alalle tai kokivat tarpeen lisäkouluttautumiselle, koska kotimaassaan suoritetun ammatillisen koulutuksen ei nähdä soveltuvan suomalaiseen työmaailmaan sellaisenaan. Muutama haastateltavista ilmaisi haluttomuutensa opiskelua kohtaan, sillä he halusivat siirtyä mahdollisimman pian työelämään.

> *Olla sairaanhoitaja, mutta tällä hetkellä opiskelen välinehuoltoalan perustutkintoa. (H5)*

> *Joo um, olen ammatti, ammattini on laadunvalvonta kemistinä ja minulla on yli viisi vuotta kokemus oma alani joo mutta Intiassa, ei Suomessa. Minä haluan myös tehdä lyhytkurssia, päivittää minun taitoja. (H4)*

> *Niin kuin sanoin aikaisemmin, haluan palata tänne töihin. Minulle tämä kokemus on ollut todella kiva. Tykkäsin siitä kovasti, miten asiat toimii ja ihmiset ovat täällä. Mitä me teemme ja miten autamme ihmisiä. (H1)*

Kaikki haastateltavat tunnistivat kielen oppimisen tärkeyden Suomeen kotoutumisessa, vaikka useimmat kokivatkin kielitaitonsa heikoksi ja oppimisen prosessin haastavaksi. Osalla haastateltavista motivaatio integroitumiseen oli työorientoitunutta, kun taas toisista haastatteluista heijastui enemmän sosiaalisten suhteiden rakentuminen ja kulttuurin tuntemus.

> *Suunnitelma, niinku mitä sä haluaisit tehdä tulevaisuudessa? (T1)*
> *Joo, mä haluaisin menee moduuli kolme ja… ei ammattikoulu. En halua. En jaksa mennä koulu… ammatti. Vain moduuli kolme ja Ukitesti ja sitten menen töihin. (H8)*
> *Okei. Mihin töihin haluaisit? (T1)*
> *Leipuri. (H8)*

Haastattelutilanteista pystyi havaitsemaan, kuinka haastateltavat olivat sisäistäneet kotoutumiskoulutuksen rakenteen. Tämä ilmeni siinä, miten haastateltavat

tunnistivat ammatinvalintaan tarjolla olevat tukimuodot ja ammatilliseen koulutukseen vaadittavat kielitaidon edellytykset.

> *Minä mietin, että harjoittelu loppuu ensi viikolla perjantai. Sitten jatkaa (koulu) vielä neljä päivää. Ei kun viisi päivää vielä. Sitten minä kerron opettaja, että mä haluan jatkaa ammattikouluun keittäjän ammatti. Mutta en tiedä. Katsotaan testi! Joo ensin testi! (H6)*

> *I just want to finnish and learn. That's the dream or the goal right now. And maybe do something with kids in the future in some project, because I used to work in a project with alcohol even with my little finnish. I used to get payed, so I like to work with project but something it could be useful, or than maybe for me to be with them and affect their lives... (H10)*

8 EETTISET NÄKÖKOHDAT JA LUOTETTAVUUS

8.1 Eettiset näkökohdat

Laadullisen tutkimuksen yksi keskeisistä periaatteista on sen toteutuksen eettisyys. (Puusa & Juuti, 2020, s. 175.) Eettisyys tutkimuksemme toteuttamisessa tarkoitti sitä, että olemme noudattaneet eettisiä periaatteita koko tutkimuksen teon ajan. Näin varmistimme käyttämiemme menetelmien ja analyysitapojen noudattavan niille määriteltyjä periaatteita. Toteutimme tutkimuksemme Tutkimuseettisen neuvottelukunnan määrittelemien hyvien tutkimuskäytänteiden mukaisesti. Lisäksi noudatimme tutkimuksen toteuttamisessa Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston asettamia opinnäytetöitä koskevia eettisiä suosituksia. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2019, s. 7–9; Arene ry, 2020, s. 8–10.) Kunnioitimme haastateltavien henkilöiden ihmisarvoa ja itsemääräämisoikeutta sekä huomioimme, että haastateltavilla oli oikeus kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta tai keskeyttää osallistumisensa milloin tahansa. Varmistimme asian kertomalla jokaisen haastattelun alussa; keitä me olimme, tutkimuksemme aiheen ja heidän oikeutensa kieltäytyä tai keskeyttää haastattelu näin halutessaan.

Laadimme haastateltaville saatekirjeen (LIITE 5), jossa kerroimme haastatteluun osallistumisen vapaaehtoisuudesta, tutkimuksen tavoitteista sekä haastattelu-vastausten käytöstä, käsittelystä ja hävittämisestä. Ajateltuamme, ettei saatekirje ole sellaisenaan haastateltavillemme saavutettava, päädyimme laatimaan lisäksi kuvallisen kutsun (LIITE 2), jonka Naapuruustalojen työntekijät laittoivat Naapuruustaloilla esille. Tällä pyrimme madaltamaan kynnystä tutkimukseen osallistumiseen ja tehdäksemme siitä näin saavutettavamman potentiaalisille haastateltaville. Hyödynsimme sovitusti tutkimuksessa työelämäkumppanin kanssa Diakonia-ammattikorkeakoulun valmiiksi tehtyä haastattelun suostumuslomaketta (LIITE 4), jonka haastateltavat allekirjoittivat ennen haastattelua. Allekirjoitusta ja nimenselvennystä lukuun ottamatta suostumuslomake ei sisältänyt haastateltavan tunnistetietoja. Näitä tietoja ei kuitenkaan kohdennettu numeroituihin haastatteluihin. Haastattelumateriaali ja suostumuslomakkeet tuhotaan opinnäytetyömme julkaisun jälkeen. Tämä saatettiin haastateltaville tiedoksi, kuten kaikki muutkin heille kuuluvat perustuslain takaamat oikeudet. Tutkijoina meidän tuli myös eettisten suosituksien mukaisesti huomioida, että tutkimuksesta ei koitunut haastattelemillemme henkilöille merkittäviä riskejä, vahinkoja tai haittoja (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2019, s. 7–9; Arene ry, 2020, s. 8–10).

Koimme toisen haastattelijan kokemuksen työskentelystä työelämäharjoittelijoiden parissa Pasilan Naapuruustalolla eettisenä vahvuutena. Pidimme tätä vahvuutenamme, sillä tätä kautta meillä oli jo entuudestaan tietoa työelämäharjoittelijoiden odotettavissa olevasta suomen kielen osaamisen tasosta, ja tätä kautta olimme osanneet varautua varaamaan riittävästi aikaa haastattelutilanteisiin. Lisäksi kyseisellä haastattelijalla oli ennalta kokemusta mahdollisista tulkintaa tarvitsevista tilanteista, joissa haastateltava tarvitsee selkeyttä tai uudelleen sanoittamista kysymyksiin. Ryhmänä olimme käyneet keskustelua haastateltavien kulttuuritaustasta ja sen mahdollisesta vaikutuksesta haastattelutilanteisiin.

8.2 Luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden kannalta meidän, tutkijoina tulee vakuuttaa tutkimusraportin lukija ammattitaidostamme käyttämällä uskottavia perusteluja, osoittamalla kykymme valita ja käyttää kussakin tutkimuksen vaiheessa perusteltuja ja asianmukaisia toimintatapoja ja menetelmiä tutkimusongelman ratkaisemisessa ja tutkimuksen toteuttamisessa. Tämän vuoksi olemme Juutin ja Puusan ohjeistuksen mukaisesti pyrkineet raportoimaan tutkimuksemme jokaisesta vaiheesta totuudenmukaisesti. (Juuti & Puusa, 2020, s. 175.) Olemme halunneet tutkia maahanmuuttoa ja kotoutumisen prosessia suomalaisessa kontekstissa, jonka vuoksi olemme painottaneet lähdeaineistossa tarkoituksella paljon kotimaista tutkimusta johtuen kotoutumispoliittisista eroista eri maiden välillä. Tulevina sosionomeina tehtävänämme on katsoa yksilön tilannetta vallitsevan yhteiskunnallisen ympäristön kontekstissa.

Juutin ja Puusan (2020) mukaan laadullista tutkimusta tehdessä on tarkoituksetonta pyrkiä täydellisen objektiiviseen lopputulokseen. Jokaisen tutkijan käsitykset ja uskomukset vaikuttavat tulkintaan, joten ne ovat tärkeätä tunnistaa aineistoa hankittaessa ja analysoitaessa. Tutkimusta käsittelevän ilmiön ymmärrys on keskeistä laadukkaan aineiston analyysin saavuttamisen puolesta. (Juuti & Puusa, s. 143 & 178, 2020.) Huomioimme yhden työryhmämme jäsenen työhistorian Naapuruustalolla siten, että hän toimi osana haastatteluiden toteuttamisesta vastaavaa työparia. Näin hänen mahdollisesti värittynyt ajatusmaailmansa ei päässyt vaikuttamaan aineiston analyysiin ja niistä syntyneisiin tuloksiin.

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on Puusan (2020, s. 147) mukaan olennaista analyysiä tehdessä huolellinen perehtyminen ja suhtautuminen kuhunkin tapaukseen yksilöllisenä. Myös jokaista yksittäistapausta tulee tarkastella useista eri näkökulmista ennen kuin aineiston tapausten välillä voi luotettavasti tehdä vertailua ja yhdistelyä. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisätäksemme vertailimme tekemiämme analyysejä, joka voi Aaltion ja Puusan (2020, s. 184) mukaan lisätä tutkimuksen validiutta koottujen tulkintojen osalta. Ennen haastatteluiden suorittamista anoimme Kalliolan Setlementti ry:ltä tutkimuslupaa, joka myönnettiin meille 2.2.2023. Tämän jälkeen aloitimme haastattelut.

Olimme valmistautuneet tuleviin haastatteluihin suorittamalla testihaastatteluita syyskuussa 2022. Testihaastatteluissa pyrimme kartoittamaan haastateltavien henkilöiden mielenterveyttä edistäviä ja tukevia sekä sitä haastavia tekijöitä. Näitä haastatteluja varten olimme koonneet aiheeseen liittyvän haastattelurungon. Vaikka haastattelut sujuivatkin hyvin, nousi esille joitakin kehityskohteita. Näistä haastatteluista oli hyötyä erityisesti haastattelukysymysten muotoilussa. Vieraskielistä henkilöä haastateltaessa suomen kielellä on kiinnitettävä paljon huomiota käytettyyn kieleen ja ilmaisuun, jotta haastateltava ymmärtää esitetyt kysymykset. Ymmärrettävien kysymysten muotoilujen lisäksi haastattelukokemuksesta oli meille hyötyä rennon ja luonnollisen keskustelutilaisuuden luomisessa. Naapuruustalon työntekijöiltä saimme alkuperäiseen haastattelurunkoomme korjausehdotuksia, jotka liittyivät yksittäisiin sanavalintoihin. Työntekijät tunnistivat jotkin kysymyksissä käytetyt sanat haastateltaville vaikeasti ymmärrettäviksi. Tällaisia haastavia sanoja olivat muun muassa vaikutus, kielitaito ja pitkäaikainen. (Henkilökohtainen tiedonanto, 3.2.2023.)

Haastattelutilanteessa pyrkimyksenämme oli toimia kulttuurisensitiivisesti ottaen jokaisen haastattelutilanteen yksilöllisesti huomioon. Päätimme antaa pelkistetyt kysymykset (LIITE 3) haastateltaville etukäteen, jotta he pystyivät valmistautumaan etukäteen haastatteluun. Näin mahdollistimme haastateltavillemme myös paremmat lähtökohdat jäsennellä vastauksiaan. Kolme haastateltavistamme valikoituivat haastateltaviksi haastattelupäivänä, joten heillä ei ollut mahdollisuutta valmistautua muiden haastateltavien lailla esittämiimme kysymyksiin. Haastattelutilanteisiin olimme varanneet runsaasti aikaa suhteessa aiempien haastatteluiden pituuksiin, jolloin valmistautumattomillakin haastateltavilla oli aikaa ajatuksien sanallistamiseen valmistautumattomuudesta huolimatta.

Haastattelutilanne ei ole koskaan samalla tavalla luonnollinen tilanne kuin tavalliseksi mielletyt arkikeskustelut, mikä meidän oli tutkijoina otettava huomioon niin haastattelutilanteessa kuin myös aineistoa analysoitaessa (Aaltio & Puusa, 2020, s. 183). Haastattelutilanteita suunniteltaessa kiinnitimme huomiota yksityiskohtiin, joilla uskoimme olevan vaikutusta haastattelutilanteen hedelmällisyyteen tutkimuksen kannalta. Jotta saisimme kerättyä haastatteluista mahdollisimman

totuuden mukaista aineistoa, koimme tärkeäksi luoda haastattelutilanteista haastateltaville mahdollisimman turvallisen. Turvallisen kokemuksen luomisen kannalta koimme tärkeäksi, että suoritamme haastattelut kasvotusten haastateltavien kanssa.

Haastatteluissa huomioimme haastateltavien kielelliset haasteet, koska he olivat kotoutumiskoulutuksessa olevia suomea opiskelevia henkilöitä. Oli siten myös tärkeätä pyrkiä käyttämään mahdollisimman ymmärrettäviä ilmaisuja ja tarkistaa haastateltaviltamme, että olimmeko tulkinneet heidän kertomansa asiat heidän tarkoittamallaan tavalla, jotta väärinymmärryksiltä vältyttiin. Haastattelujen suorittaminen kasvotusten paikan päällä tuki tätä tulkittavuuden ja ymmärryksen syntymistä lisäten siten myös aineiston luotettavuutta. Joidenkin haastateltavien kanssa käytimme englannin kieltä, mikäli se oli haastateltavan toiveiden mukaista tai jos se auttoi heitä ymmärtämään, jonkin esittämämme kysymyksen paremmin. Haastattelujen litterointivaiheessa säilytimme tekstin sen alkuperäisessä muodossa, emmekä lähteneet kääntämään englannin kielellä käytyjä haastatteluita suomeksi. Ryhmänä koimme, että tämä päätös lisäsi tulosten luotettavuutta ja varmisti myös eettisemmän työtavan.

Ajankäytöllisistä ja pyrkimyksestä henkilötietojen jakamisen minimoimiseen liittyvistä syistä, oli järkevää suorittaa haastattelut Naapuruustaloilla haastateltavien harjoittelun aikana. On mahdollista, että Naapuruustalot haastattelupaikkoina vaikuttivat haastateltavien mahdollisia kriittisiä näkökulmia vaientavasti. Pyrimme välttämään tätä ongelmaa kertomalla ennen haastattelujen alkua haastateltaville heidän oikeuksistaan ja anonymiteetistään sekä painottamalla tutkimuksen riippumatonta luonnetta. Haastattelut toteutettiin rauhallisissa huoneissa, jotka oli varattu meille haastattelujen ajaksi. Päätimme ajoittaa haastattelut haastateltavien harjoittelun viimeiselle viikolle, koska uskomme heillä silloin olevan kokonaisvaltaisempi näkemys harjoittelustaan.

Päätyminen kahden haastattelijan käyttöön perustui lähtökohtaisesti siihen, että se oli loogista tutkimusryhmämme koostuessa neljästä henkilöstä. Kaksi haastattelijaa mahdollisti kuitenkin haastattelutilanteen tarkemman havainnoinnin ja monipuolisempien tulkintojen tekemisen. Haastattelijan ja havainnoitsijan roolijaosta

huolimatta koimme tärkeäksi, että molemmat haastattelijat osallistuivat aktiivisesti keskusteluun, koska näin toimiessamme teimme haastattelutilanteesta luontevamman ja keskustelumaisemman. Koimme toisen haastattelijan etnisten piirteiden rentouttaneen haastateltavia ylimääräisestä jännityksestä ja herättäneen samaistumisen tuottamaa luottamusta haastattelijoiden ja haastateltavien välille. Ruusuvuoren ja Tiittulan (2009) mukaan ihmisten yhdistävät ominaisuudet voivatkin mahdollistaa vapautuneemman tunnelman, mikä luo haastattelulle suotuisat olosuhteet. Tilanne, jossa haastateltavaa ja haastattelijaa yhdistävät esimerkiksi samaan etniseen ryhmään kuuluminen, voi sisältää yhteisen kokemuksen ja ymmärryksen tunteen. (Ruusuvuori & Tiittula, 2009, s. 87 & s. 101.)

Haastattelimme kolmea henkilöä, jotka olivat suorittaneet työelämäharjoittelun Naapuruustaloilla viimeisen kahden vuoden aikana. Tällä pyrimme lisäämään aineistoon ajan tuomaa perspektiiviä. Tämä ei kuitenkaan tuonut aineistoomme huomattavia eroja. Nämä henkilöt tavoitettiin Naapuruustaloihin yhä kontaktissa olevien henkilöiden joukosta, joka poissulki mahdolliset negatiivisesti harjoittelukokemukseen suhtautuneet henkilöt haastateltavien joukosta, joten tätä otantaa ei voi pitää kovinkaan edustavana. Toisaalta heidän vastauksensa eivät eronneet juurikaan haastattelemistamme harjoittelua haastatteluhetkellä suorittaneista henkilöistä.

Peilaamalla keräämämme haastatteluaineiston tuloksia Naapuruustalon työntekijöiden vuonna 2022 keräämästä työelämäharjoittelijoiden harjoittelua koskevasta palauteaineistosta tehtyyn tiivistelmään, pyrimme lisäämään tutkimuksen luotettavuutta useamman tiedonhankintamenetelmän käytön avulla (Aaltio & Puusa, 2020, s. 185). Olemme myös arvioineet käyttämiämme lähteitä ja tekemiämme ratkaisuja kriittisesti koko opinnäytetyöprosessin ajan. Haastatteluaineisto ja työelämäkumppanilta saatu tiivistelmä harjoittelupalautteesta oli tuloksiltaan yhdenmukainen, mikä vahvistaa käsitystämme aineiston keräämistoteutuksen luotettavuudesta.

9 POHDINTA

9.1 Pohdinta tutkimustuloksista

Aineisto antaa voimakkaita viitteitä siitä, että haastattelemamme henkilöt ovat hyötyneet työelämäharjoittelusta Naapuruustalolla monin tavoin. Haastattelumateriaalia analysoidessamme huomasimme, että mielenterveyden, osallisuuden sekä kotoutumisen käsitteet linkittyvät toisiinsa niin vahvasti ettei aina voinut tutkimuksellisesti selvästi erotella mihin kategoriaan aineisto asettuu. Hahmotamme kotoutumisen, osallisuuden ja mielenterveyden suhdetta toisiinsa pyramidimallin (Kuvio 4) kautta, jossa henkilön osallisuuden kokemus yhteiskunnassa ja hyväksi mielletty mielenterveys toimivat pilareina, jotka tukevat henkilön kotoutumista uuteen yhteiskuntaan. Tämän linkittymisen vuoksi osa haastattelumateriaalista on kohdistettu useamman tutkimuskysymyksen alle samanaikaisesti.

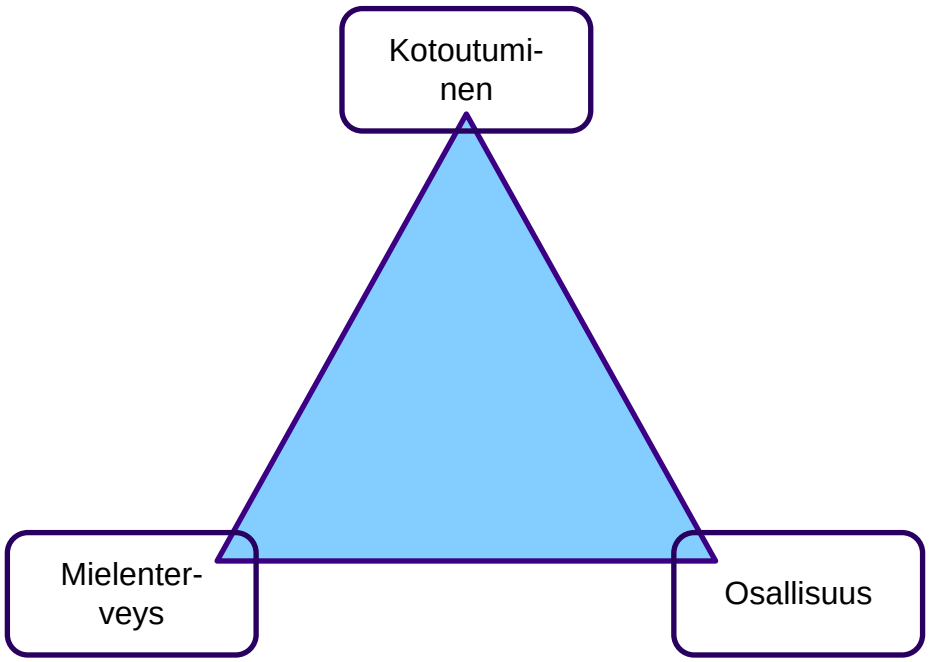

Kuvio 4. Kotoutumisen, osallisuuden ja mielenterveyden keskinäistä suhdetta kuvaava pyramidimalli

Opetushallitus on asettanut kotoutumiskoulutuksen tavoitteiksi opiskelijoiden suomen tai ruotsin kielessä peruskielitaitojen (B1.1) saavuttamisen, joka

edesauttaa opiskelijoiden ammatillisten ambitioidensa saavuttamista työllistymisen tai jatko-opiskelupaikan muodossa. Muita kotoutumiskoulutuksen tavoitteita ovat opiskelijoiden yhteiskuntataitojen kartuttaminen, joka pitää sisällään Suomessa asuvan henkilön, työntekijän ja yrittäjän oikeuksien ja velvollisuuksien ja yhteiskunnan toimintatapojen sisäistäminen. Lisäksi kotoutumiskoulutuksen yhdeksi tavoitteeksi on asetettu opiskelijoiden arjessa tarvittavien taitojen sekä niin ekologisesti, kulttuurisesti, taloudellisesti että sosiaalisesti kestävän elämäntavan omaksuminen. (Opetushallitus, 2022, s. 11.)

Keräämämme aineiston perusteella Naapuruustaloilla toteutettu työelämäharjoittelu on tukenut edellä mainittuja kotoutumiskoulutukselle asetettuja tavoitteita. Kaikki haastattelemamme henkilöt ovat kokeneet kielitaitonsa parantuneen työelämäharjoittelun aikana. Myös Naapuruustalo Pasilan vuonna 2022 työelämäharjoittelijoilta kerätystä palautteesta laaditun tiivistelmän mukaan jokainen vastaaja koki kielitaitonsa vahvistuneen työelämäharjoittelun myötä (Vastaavakoordinaattori, Henkilökohtainen tiedonanto, 21.4.2023). Haastateltavat eivät kokeneet työelämäharjoitteluun kuuluvia työtehtäviä haastavina, mikä voisi olla mahdollinen kehittämisen kohde Naapuruustaloilla toteutettavassa työelämäharjoittelussa.

Haastatteluista ilmeni, että työelämäharjoittelijat kokivat saaneensa työelämäharjoittelussa uutta ymmärrystä suomalaisesta työkulttuurista, työelämän pelisäännöistä ja työyhteisössä toimimisesta. Tältä pohjalta tulkitsemme työelämäharjoittelulla olleen harjoittelijoille työllistymistä edistäviä vaikutuksia. On kuitenkin huomion arvoista, että haastateltavat eivät kokeneet työelämäharjoitteluun kuuluvia työtehtäviä haastavina. Työtehtävien monipuolistaminen vastaamaan nykyistä paremmin työelämäharjoittelijoiden ammatillisiin ambitioihin voisi olla mahdollinen kehittämisen kohde Naapuruustaloilla toteutettavassa työelämäharjoittelussa. Valtaosalle haastatelluista työelämäharjoittelu Naapuruustaloilla ei ollut selkeyttänyt heidän ammatillista suuntaustansa, vaikkakin jokainen haastateltava määritteli työllistymisen keskeiseksi päämääräkseen. Haastateltavat toivat myös esille, että Naapuruustalojen kävijöihin ja heidän monipuolisiin elämäntilanteisiinsa ja lähtökohtiinsa tutustuminen auttoi heitä ymmärtämään yhteiskunnassa toimimista monin tavoin.

Haavikon ja Bremerin (2019, s. 30–33) mukaan ensivaikutelmalla on merkittävä vaikutus mielekkään yhteistyösuhteen rakentumisessa. Haastateltavamme kokivat saaneensa ystävällisen vastaanoton Naapuruustalolla työelämäharjoittelun alussa. Henkilökunta ja kävijät koettiin mukaviksi ja helposti lähestyttäviksi. Naapuruustalo koettiin turvalliseksi ja yhteiseen ymmärrykseen pyrkiväksi tilaksi, joka tukee Haavikon ja Bremerin (2019, s. 30–33) mukaan luottamuksen rakentumista. Turvalliseksi mielletty toimintaympäristö, jossa henkilö kokee erilaisista taustatekijöistä huolimatta olevansa tasavertaisessa asemassa, tukee henkilön osallisuuden kokemusta ja mielenterveyttä (THL, i.a.-e). Haastateltavat kokivat Naapuruustalojen työntekijöiltä ja kävijöiltä saadun positiivisen palautteen parantaneen heidän itsetuntoansa. Positiivisen palautteen lisäksi haastateltavat kertoivat saaneensa työntekijöiltä ja kävijöiltä tukea suomalaisessa yhteiskunnassa toimimiseen. Lisäksi osa haastateltavista oli saanut Naapuruustalon työntekijöiltä apua viranomaisasioiden hoitamisessa, mikä viestii molemminpuolisesta luottamuksellisesta suhteesta. Yhdeksi maahan muuttaneiden henkilöiden mielenterveyttä kuormittavaksi seikaksi on havaittu uuden ympäristön mukanaan tuomat kulttuuriset haasteet, joka tulee ilmi muun muassa vaikeutena hakea ja saada heidän tarvitsemiaan sosiaali- ja terveyspalveluita (THL, i.a.-d.).

Haastatteluista ajattelemme jälkikäteen, että olisimme voineet kysyä haastateltavilta lisää työhön ja työskentelyyn liittyvistä asioista, koska ne jäivät vastauksissa vähäisiksi. Samoin pohdimme, että haastateltavien taustatekijöillä saattaa olla vaikutusta kykyyn unelmoida, mikä tuli ilmi hankaluutena vastata sitä koskevaan kysymykseen puolistrukturoidusta haastattelutilanteesta huolimatta. Vastausten perusteella näemme, että ammatilliseen suuntautumiseen harjoittelijat saavat riittävästi tukea kotoutumiskoulutuksen aikana. Saamamme materiaali oli hyvin positiivissävytteistä ja pohdimme, olisiko työn kehittämisen kannalta ollut aiheellista kysyä suoraan haastateltavilta kehittämisehdotuksia kyseiseen asiaan. Opinnäytetyömme objektiivinen tutkimuksellisuus kuitenkin rajasi pois tällaisen johdattelevan kysymyksen asettelun.

Sosiaaliset suhteet ovat keskeinen osa ihmisen hyvinvointia ja mielenterveyttä. Toimivat sosiaaliset suhteet lisäävät yksilön osallisuuden kokemusta, joka toimii voimavarana yksilön kohdatessa hankaluuksia. Positiiviset kokemukset ja

kohtaamiset luovat yksilölle myönteistä mielikuvaa itsestään, minkä myötä hänen on helpompi lähestyä muita ihmisiä ja olla vuorovaikutuksessa uusien tuttavuuksien kanssa. (Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö, i.a.; Aalto-Setälä, 2020) Haastatteluista kävi ilmi, että Naapuruustaloilla tunnelma oli iloista ja nauravaista, mikä helpotti luonnollisten kontaktien syntymistä luoden samalla mahdollisuuden ystävyyssuhteiden syntymiselle. Useilla haastateltavilla syntyikin työelämäharjoittelun aikana uusia merkityksellisiä ystävyyssuhteita, mikä ennestään lisäsi ystävyyssuhteen osapuolien ymmärrystä suomen ja muiden maiden kulttuureista.

Useampi haastateltava toi ilmi, että ikäihmisten kanssa keskusteleminen koettiin mielekkäänä niin arjen keskustelujen kuin kulttuurin oppimisen kannalta. Merkityksellisten ystävyyssuhteiden syntyminen työelämäharjoittelun aikana on huomion arvoista, koska Castanedan ja Kuusion (2019, s.128) mukaan henkilöt, jotka kokevat harvemmin yksinäisyyttä, arvioivat itsensä työkykyisiksi, terveytensä hyväksi ja näillä henkilöillä psyykkinen kuormitus on verrokkiryhmiä harvinaisempaa. Naapuruustalo Pasilan vuonna 2022 työelämäharjoittelijoilta kerätystä palautteesta laadittu tiivistelmä tukee keräämäämme haastatteluaineistoa, sillä vastaajista jokainen oli kertonut saaneensa ystäviä, ja vastauksissa korostuivat yksinäisyyden kokemuksien lieventyminen ja yhteisöllisyyden kokemuksien lisääntyminen (Vastaavakoordinaattori, Henkilökohtainen tiedonanto, 21.4.2023).

Sosiologi Erik Allardtin (1976, s. 37–50) määritelmässä hyvinvoinnin edellytykselle tuodaan esiin yhteisen kielen ja ymmärryksen merkityksen tärkeys osana osallisuuden kokemista. Haastatteluvastauksissa nousi esiin Naapuruustaloilla toteutuvan työelämäharjoittelun pääpainon olevan juuri kielen harjoittelussa arjen kohtaamisten ja vuorovaikutustilanteiden kautta. Kaikki haastateltavat olivat kokeneet oman suomen kielentaitonsa kehittyneen työelämäharjoittelun aikana sekä heidän itseluottamuksensa omaan toimintakykyynsä oli parantunut. Muutama haastateltavista kertoi lukevansa, puhuvansa ja kirjoittavansa suomen kielellä. Haastateltavien kommunikointitaitojen kehittyminen sekä itsetunnon parantuminen antaa mahdollisuuden osallisuuden kokemisen syntymiselle lisäten heidän toimijuuttaan suomalaisessa yhteiskunnassa.

Henkilön osallisuuden kokemukseen vaikuttaa muun muassa toimeentulo, palveluihin pääsy tarpeiden mukaisesti, mahdollisuus harrastuksiin ja merkityksellisten ihmissuhteiden luominen. (Isola ym., 2017, s.25). Useat haastateltavat kertoivat sosiaalisten suhteidensa lisääntyneen työelämäharjoittelun aikana. Lähes kaikki haastateltavista oli luonut uusia ystävyyssuhteita, joita pidettiin yllä myös harjoittelupaikan ulkopuolella. Muutama haastateltavista oli myös aloittanut uuden harrastuksen työelämäharjoittelunsa aikana. Merkitykselliset ihmissuhteet ja harrastukset lisäävät osallisuuden kokemista ja auttavat kiinnittymään suomalaiseen yhteiskuntaan. Naapuruustaloilla toteutettu työelämäharjoittelu oli myös tuonut osalle haastateltavista ajatuksen osallistumisesta vapaaehtoistyöhön ikäihmisten parissa. Yksi haastateltavista pohti myös ikäihmisten parissa työskentelyä uravaihtoehtona. Pirkkalainen (2022, s.30–31) korostaakin turvapaikanhakijoita koskevassa tutkimuksessaan tutkimuksen kohderyhmän lisääntyneen osallisuuden kokemuksen merkittävänä taustatekijänä heidän osallistumisen kansalaisyhteiskunnan vapaaehtoistoimintaan.

Haastattelut osoittivat Naapuruustalojen edistävän osallisuuden ja yhteisöllisyyden tunnetta. Harjoittelu oli tukenut mielenterveyttä ja tuonut uusia ihmissuhteita, sekä mielenkiinnon kohteita harjoittelijoille. Haastateltavien näkökulmasta Naapuruustalo oli koettu kannattavana ja positiivisena paikkana oppia suomen kieltä ja kulttuuria, sekä muista kulttuureista. Harjoittelu ja siellä kohdatut ihmiset olivat lisänneet halua integroitua ja kiinnittyä suomalaiseen yhteiskuntaan. Naapuruustalo Pasilan vuonna 2022 työelämäharjoittelijoilta kerätystä palautteesta laaditun tiivistelmän mukaan kaikki vastanneet olivat kokeneet Naapuruustalolla osa yhteisöä, jossa kaikki ihmiset koettiin samanarvoisiksi ja arvokkaiksi (Vastaava koordinaattori, Henkilökohtainen tiedonanto, 21.4.2023). Osa haastateltavista suoritti jo toista harjoittelua Naapuruustaloilla, mikä osoitti paikan houkuttelevuuden olla etsimättä toista harjoittelupaikkaa. Harjoittelijat kertoivat myös suositelleensa omille tutuilleen Naapuruustaloja harjoittelu- sekä tuen ja avunsaannin paikaksi. Vastauksien ja haastatteluiden myötä saimme vaikutelman, että kannustava oppiminen suomen kieleen oli lisännyt halua päästä työelämään tai jatko-opiskeluun.

Opinnäytetyöryhmämme pohti tutkimustuloksia tarkastellessaan, millaisia valmiuksia Naapuruustaloilla suoritettu harjoittelu antaa suomalaiseen työelämään integroitumisesta. Antaako työelämäharjoittelu realistisen kuvan ja kokemuksen suorittavan työn tekemisestä vapailla työmarkkinoilla. Myös epäselväksi jää saako työelämäharjoittelijat realistista kuvaa muilla työpaikoilla tapahtuvasta työn tekemisestä ja sen vaativuudesta. Kuitenkin totesimme, että tutkimuksen kohderyhmän erityistarpeet huomioiden työelämään sopeutuminen vaatii asteittaista etenemistä.

Kotoutumiskoulutuksen työelämäharjoittelua ei tueta julkisin varoin, vaan se on vapaaehtoista toimintaa. Pohdimme, että Naapuruustalojen kaltaisen toimijan tarjoama työelämäharjoittelu, jossa työn sisältöjen sijasta pääpaino on kielen opiskelussa, voi tukea joidenkin henkilöiden kotoutumista konkreettisia työtehtäviä priorisoivaa työelämäharjoittelujaksoa tehokkaammin. YK:n siirtolaisjärjestö International Organization for Migrationin (2020, s. 10) mukaan uuteen ympäristöön kotoutumisen kannalta paikallisen kielen oppiminen taito on keskeistä, koska yhteisen kielen avulla käsittää paremmin maailmankuvaa, joka rakentuu käytetyn kielen avulla. Järjestöpohjaiseen kotoutumiskoulutukseen osallistuminen on osa Naapuruustalojen toiminnan tavoitteita, mutta tutkimusta tehtäessä havaitsimme sen merkityksen yhteiskunnallisesti merkittävänä kotoutumisen edistäjänä. Järjestörahoituksen epäselvä tilanne veikkausvoittovaroja koskevassa yhteiskunnallisessa muutoksessa sekä rahoituksen aikarajoitteellisuus asettaa toiminnan kehittämiselle julkisia palveluita rajatumman sekä paineistetumman aseman toiminnan kehittämiselle sekä saavutetun toiminnan jatkuvuuden varmistamiseksi.

9.2 Ammatillinen kasvu

Sosionomikoulutuksen kompetenssit koostuvat kuudesta eri ammatillisuuden ydinosaamisalueesta, joita ovat; sosiaalialan eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen, sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen sekä työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjäosaaminen. Näiden lisäksi koulutuksessa

korostuvat muun muassa sosiaaliset taidot, oppimaan oppimisen valmiudet sekä työelämän- ja työn kehittämiseen liittyvistä taidoista. Opinnäytetyö on yksi osa opintoja, joissa yhdistyy nämä kaikki eri ammatillisuuden osa-alueet. (Arene ry, 2017, s.10; Diak, i.a.; SOAMK, 20.4.2023)

Etenkin tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaamisemme kasvoi merkittävästi opinnäytetyön prosessin aikana. Opinnäytetyöryhmämme jäsenillä ei ollut lainkaan aiempaa laadullisen tutkimuksen tekemiseen liittyvää kokemusta, joten olemme saaneet käydä kaikki kuviteltavissa olevat kompastuskivet läpi, mikä on edellyttänyt meiltä ongelmanratkaisukykyä ja kärsivällisyyttä. Jatkuvan tutkimustyön ja opinnäytetyöohjaajaltamme saadun tuen avulla olemme omaksuneet tutkimustyössä käytettäviä menetelmiä ja käytänteitä, joista on meille varmasti hyötyä myös valmistumisemme jälkeen työelämässä.

Opinnäytetyöprosessimme on vaatinut työryhmältämme jatkuvaa eettistä pohdintaa omiin toimintatapoihimme ja opinnäytetyöprosessin luotettavuuteen liittyen. Uskomme tämän syventäneen eettistä herkkyyttämme, henkilökohtaista reflektiokykyämme, ammatillista resilienssiämme ja kulttuurista kompetenssiamme. Olemme syventyneet opinnäytetyössämme kotoutumiseen liittyviin teemoihin, mikä on lisännyt yksityiskohtaista ymmärrystämme aiheeseen ja laajentaneet ymmärrystämme maahanmuuttaneiden palvelutarpeista sekä tarjolla olevista julkisten ja yksityisten palvelujen sekä järjestöjen tarjoamista sosiaalialan palveluista.

Sosionomiopintomme suuntautuvat mielenterveys- ja päihdetyöhön sekä moninaisuuteen ja monikulttuurisuuteen sosiaalialan työssä. Pääsimme hyödyntämään opinnäytetyössämme molempien suuntautumisopintojen tietoa tutkimuksessamme. Sosionomeina kouluttaudumme työnkuvasta riippumatta moniammatilliseen työhön, missä omaa ja toisten ammattitietotaitoa hyödynnetään yhteistyössä yhteiseksi ja asiakkaiden hyväksi. Opinnäytetyön prosessi tuki tätä ammatillista kehitystä.

9.3 Johtopäätökset ja jatkotutkimukset

Vahva näkemyksemme on, että Naapuruustalo soveltuu erinomaisesti kielen oppimista edistäväksi harjoittelupaikaksi ja vahvistaa yksilön integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Vaikka joidenkin haastattelemiemme työelämäharjoittelijoiden urapolku on kirkastunut työelämäharjoittelun aikana, tutkijoina meille jäi epäselväksi, kuinka hyvin työelämäharjoittelu Naapuruustaloilla valmistaa työelämäharjoittelijoita työelämään ammatillisessa mielessä.

Tutkimuksemme käsitteli kansainväliselläkin tasolla ajankohtaista aihetta, koska ihmisten liikkuvuus yli valtioiden rajojen on ollut kasvussa jo vuosikymmenten ajan. Ihmisten liikkuvuuteen paremman elämän perässä onkin osattava varautua ja löytää parempia ratkaisuja kuin rajojen sulkeminen tai maahanmuuttajien luokittelu toivottuihin ja ei-toivottuihin sen perusteella, miten he voivat työllistymisen ja osaamisensa kautta tuottaa lisäarvoa valtiolle. Yhteiskuntarauhan ja väestönryhmien välisen yhtenäisyyden vuoksi vaikuttavan kotoutumista edistävän työn kehittäminen on välttämätöntä. Suomalaisen yhteiskunnan monimuotoistuessa ja maahanmuuton lisääntyessä järjestöjen merkitys julkisten palveluiden täydentäjänä korostuu matalakynnyksisen osallisuuden mahdollistajana. Maahanmuuton painottuessa Uudellemaalle (Tilastokeskus, i.a.), järjestöjen hyväksi havaittujen käytäntöjen ja haavoittuvassa asemassa olevan asiakasryhmän erityisosaamisen esiintuominen tutkimuksellisin perustein vastaa laadukkaan sosiaalialan kehittämisen käytänteitä. Asiakkaiden mukaan ottaminen palvelujen kehittämiseen lisää todennäköisyyttä, että ne vastaavat tarpeeseen (THL, i.a.-g).

Valmistamme tutkimuksen tuloksistamme Kalliolan toivomuksien mukaisesti tiivistelmän syksyn 2023 aikana, jotta he saavat arvokasta tietoa harjoittelijoiden kokemuksista. Lisäksi yksi työryhmämme jäsenistä tulee kehittämään opinnäytetyön pohjalta sosionomin opintojen kolmannessa kehittämispainotteisessa työharjoittelussaan perehdytysmateriaalin Kalliolan työntekijöille työelämäharjoittelun ohjaamiseen liittyen. Näin opinnäytetyössämme esille tulleet hyväksi havaitut käytänteet pyritään juurruttamaan koko organisaation toimintaan. Merkittävänä sosiaalialan järjestönä Kalliolalla on mahdollisuus toimia esimerkillisenä

kotoutumista edistävänä toimijana ja tehdä vaikuttamistyötä myös muihin alan toimijoihin päin.

Pohdimme voisiko lastensuojelun terapeuttisten työskentelytapojen tutkimusta ja muita hyväksi havaittuja toimintatapoja hyödyntää myös maahanmuuttajia kohtaavassa sosiaalialantyössä heidän mielenterveytensä tukemiseksi ja hyvinvointinsa lisäämiseksi. Näkisimme myös, että monikulttuuristen sosiaalisten suhteiden mahdollistaminen ja vahvistaminen vähentää ennakkoluuloja sekä rikastuttaa yhteiskuntaa maahanmuuton edelleen lisääntyessä. Molemminpuolinen osallisuuden vahvistaminen lisää niin maahan muuttaneiden kuin valtaväestön hyvinvointia.

Mahdollisena jatkokehityshankkeena näemme Naapuruustalojen työelämäharjoittelun rakenteen selkeyttämisen vastaamaan paremmin harjoittelijoiden ammatillisia kiinnostuksen kohteita. Opinnäytetyöryhmänä pohdimme, olisiko selkeämpi työnkuva ja yksilöllistetyt työelämäharjoittelun tavoitteet hyödylliset, jotta harjoittelija näkisi konkreettisesti edistymisensä myös ammatillisesti harjoittelun edetessä. Esimerkki aiheita voisivat olla työstä itsenäisempi vastuunottaminen, uuden asian kokeileminen tai työelämätaitojen sisäistäminen. Näkisimme, että harjoittelijoilla olisi tarjolla Naapuruustaloilla arjen toimintojen, kuten siivoamisen ja ruoanlaiton lisäksi joustavasti myös muita työtehtäviä harjoittelijoiden omien mielenkiinnon kohteiden mukaisesti. Naapuruustaloilla harjoitteluaan suorittavia sosionomiharjoittelijoita voitaisiin mahdollisesti hyödyntää kummiharjoittelijoina yksilöllisen harjoittelun toteuttamisessa sekä työelämävalmiuksien vahvistamisessa. Toinen mielenkiintoinen aihe voisi olla tutkia ja vertailla jatkossa lyhentyvän kotoutumiskoulutuksen vaikutuksia maahan muuttaneiden henkilöiden integroitumiseen suhteessa nykyiseen tilanteeseen. On myös syytä yhteiskunnallisesti kriittisesti pohtia ja tutkia millaisille aloille kotoutumiskoulutus ohjaa maahanmuuttajia.

Jatkokehityshankkeiden lisäksi toivoisimme yksityiskohtaisempaa keskustelua kotoutumiseen liittyvistä haasteista ja miten kotoutumista voitaisiin edistää. Yrityksillä voisi olla aktiivisempi rooli kotoutumisen edistämisessä. Oppisopimuskoulutusten lisääminen voisi olla yksi keino sitouttaa myös yksityinen sektori mukaan

kotoutumista edistävään työhön. Erilaisista lähtökohdista tulevien ja erilaisia valmiuksia omaavien henkilöiden pääsy oppisopimuskoulutuksen kautta työelämään lisäisi näiden henkilöiden osallisuuden kokemusta. Monilla Suomeen muuttaneilla henkilöillä työllistymisen esteenä on liian vähäiseksi mielletty suomen kielen taito.

LÄHTEET

Aaltio, I., & Puusa, A. (2020). Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? Teoksessa Puusa, & P. Juuti (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 177–188). Gaudeamus.

Aalto-Setälä, R. (2020). Traumaperäinen stressihäiriö. Teoksessa S. Kähkönen, I. Karila, M. Koivisto, & N. Holmberg (toim.), *Kognitiivinen psykoterapia* (s. 268–288). Duodecim.

Aavikko, A. & Bremer, L. (2019). *Ulkoisesti erilaisia sisäisesti samanlaisia: Opas mielenterveystyöhön yli kulttuurirajojen.* Suomen mielenterveysseura.

Ager, A., & Strang, A. (2008). Understanding integration: A conceptual framework. Journal of Refugee Studies Vol. 21, No. 2., 166–191. doi:10.1093/jrs/fen016

Alila, A., Gröhn, K., Keso, I., & Volk, R. (2011). *Sosiaalisen kestävyyden käsite ja mallintaminen.* (Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistiota 2011:1) Sosiaali- ja terveysministeriö. http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3154-1

Allardt, E. (1976). *Hyvinvoinnin ulottuvuuksia.* (1.p.) WSOY.

Arene ry. (2017). *Sosionomi tuottaa hyvinvointia läpi elämänkaaren: Ammattikorkeakoulutus sosiaalialan muutoksen edistäjänä.* Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry.

Arene ry. (2020). *Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset*. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry.

Castaneda, A., & Koskinen, S. (2019). 5.4 Elämänlaatu. Teoksessa H. Kuusio, A. Seppänen, S. Jokela, L. Somersalo, E. Lilja (toim.), *Ulkomaalaistaustaisten terveys ja hyvinvointi Suomessa* (s. 81–87). *FinMonik-tutkimus 2018–2019*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-034-1

Castaneda, A., & Kuusio, H. (2019). Sosiaalinen hyvinvointi, kotoutuminen ja terveys sekä näiden väliset yhteydet Suomen ulkomailla syntyneessä väestössä. Teoksessa V. Kazi, A. Alitolppa-Niitamo, & A. Kaihovaara (toim.), *Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2019: Tutkimusartikkeleita*

kotoutumisesta (s. 121–132). TEM oppaat ja muut julkaisut 2019:10. Työ- ja elinkeinoministeriö. http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-487-7

Castaneda, A., Cilenti, K., Mäki-Opas, J., Abdulhamed, R. & Garof, F. (2019) Psyykkinen hyvinvointi. (s.119–124) Teoksessa H. Kuusio, A. Seppänen, S. Jokela, L. Somersalo, E. Lilja (toim.), *Ulkomaalaistaustaisten terveys ja hyvinvointi Suomessa* (s. 81–87). *FinMonik-tutkimus 2018–2019*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-034-1

Castaneda, A.E., Mäki-Opas, J., Jokela, S., Kivi, N., Lähteenmäki., Miettinen, T., Nieminen, S., & Santalahti, P. (2018). Pakolaisten mielenterveyden tukeminen Suomessa: PALOMA-käsikirja. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-100-3

Diakonia-ammattikorkeakoulu. (i.a.) *Sosionomi (AMK) -koulutuksesta valmistuneen osaamisvaatimukset eli kompetenssit.* Saatavilla 28.4.2023 https://www.diak.fi/opiskelu/opiskelijan-polku/opintojen-suorittaminen/arviointi/osaamisvaatimukset-sosionomi/

Euroopan muuttoliikeverkosto. (2022). *Maahanmuuton tunnusluvut 2021*. Maahanmuuttovirasto

Förbom, J. (2014). Väki, valta ja virasto – Maahanmuuttovirasto ja suomalainen turvapaikkapolitiikka. Into Kustannus Oy.

Halla, T. (2007). *Psyykkisesti sairas maahanmuuttaja.* Aikakauskirja Duodecim. https://www.duodecimlehti.fi/duo96297

Helsingin kaupunki. (28.10.2022) Maahanmuuttajien tuet ja palvelut. https://www.hel.fi/helsinki/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/sosiaalinen-tuki-ja-toimeentulo/maahanmuuttajat/

Hyvärinen, M., Suoninen, E., & Vuori, J. (2021). *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja.* Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-aineistot/haastattelut/

International Organization for Migration. (2020). *Oma kieli kotoutumisen tukena: Opas ammattilaisille*. International Organization for Migration.

International Organization for Migration. (2021). *World Migration Report*. International Organization for Migration.

Isola, A-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S., & Keto-Tokoi, A. (2017). *Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa*. (Työpaperi 33/2017). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-917-0

Isola, A-M., Nousiainen, M., & Valtari, S. (2020). Osallisuustyö välineenä heikossa asemassa olevien vallan lisäämiseen. Teoksessa L. Suoninen-Erhiö, A. Pohjola, M. Satka, & J. Simola (toim.), *Sosiaaliala uudistuu. Tietopohjan ja vorovaikutuksen kysymyksiä* (s. 165–188). Huoltaja-säätiön julkaisuja.

Juhila, K. (2006). *Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina: Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat*. Vastapaino.

Juuti, P., & Puusa, A. (2020). Johdanto. Mitä laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan? Teoksessa A. Puusa, & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 9–20). Gaudeamus.

Juuti, P., & Puusa, A. (2020). Laadullisen aineiston analysointi. Teoksessa A. Puusa, & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 141–172). Gaudeamus.

Kalliola. (i.a.-a) *Strategia - Rakkaudesta hyvään elämään.* Saatavilla 3.1.2023 https://kalliola.fi/tarinamme/strategia/

Kalliola. (i.a.-b) *Naapuruustalot ja kohtaamispaikat - Naapuruus on mielentila.* Saatavilla 3.1.2023 https://kalliola.fi/osallistu-toimintaamme/naapuruustalot-ja-kohtaamispaikat/

Kalliola. (i.a.-c) *Parempaa kaupunkielämää naapurustoissa - Strategian sisältö.* Saatavilla 26.4.2023 Strategia | Kalliola

Kettunen, P., & Sipinen, J. (2022). Johdanto: Yhdenvertaisuutta osallistumalla – maahanmuuttaneiden poliittinen osallistuminen Suomessa. Teoksessa P. Kettunen (toim.), *Näkökulmia maahanmuuttaneiden poliittiseen osallistumiseen Suomessa* (s. 7–18). (Siirtolaisinstituutti tutkimus 8). Siirtolaisinstituutti. https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7399-24-8

Kivisto, P. (2015). Pluralism and the dynamics of contemporary integration. Teoksessa E. Heikkilä, A. Kostiainen, J. Leinonen, & I. Söderling (toim.), *Participation, Integration and Recognition: Changing Pathways to*

Immigrant Incorporation. Siirtolaisuusinstituutti. https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-5889-82-6

Klemettilä, A. (3.3.2021.) PALOMA-koulutus osa 1: Pakolaisuus, mielenterveys ja kotoutuminen [Video; koulutustallenne]. THL. https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/paloma-koulutus/osa-1

Koikkalainen, S. (2021). Finland's Immigration Policy: State Objectives, Local Solutions. Teoksessa J. Franzke & J. M. Ruano de la Fuente (toim.), *Local Integration of igrants Policy: European Experiences and Challenges.* Palgrave Studies in Sub-National Governance. https://doi.org/10.1007/978-3-030-50979-8

Kotoutumisen osaamiskeskus. (i.a. -a). Valtioneuvoston selonteko kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista. Saatavilla 28.4.2023 https://kotoutuminen.fi/selonteko

Kotoutumisen osaamiskeskus. (i.a.-b). *Kotoutumisen osaamiskeskus tukee kotoutumista edistävää työtä.* Saatavilla 25.8.2023. https://kotoutuminen.fi/osaamiskeskus

Kuusio, H., Castaneda, A., & Leemann, L. (2019). 5.1 Sosiaaliset suhteet. Teoksessa H. Kuusio, A. Seppänen, S. Jokela, L. Somersalo, E. Lilja (toim.), *Ulkomaalaistaustaisten terveys ja hyvinvointi Suomessa* (s. 65–68). *FinMonik-tutkimus 2018–2019*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-034-1

Kuusio, H., Lämsä, R., Kazi, V., & Leemann, L. (2019). 5.2 Sosiaalinen ja poliittinen osallistuminen. Teoksessa H. Kuusio, A. Seppänen, S. Jokela, L. Somersalo, E. Lilja (toim.), *Ulkomaalaistaustaisten terveys ja hyvinvointi Suomessa* (s. 69–74). *FinMonik-tutkimus 2018–2019*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-034-1

Könönen, J., & Himanen, M. (2019). Maahanmuuton sääntelyn ja etnisen syrjinnän yhteydet maahanmuuttajien työmarkkina-asemaan. Teoksessa V. Kazi, A. Alitolppa-Niitamo, & A. Kaihovaara (toim.), *Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2019: Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta* (s. 54–66). TEM oppaat ja muut julkaisut 2019:10. Työ- ja elinkeinoministeriö. http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-487-7

L 1386/2010. Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386. https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386

L 301/2004. Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301. https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301

Maahanmuuttovirasto. (2023). *Maahanmuuttoviraston tilinpäätös 2022.* Maahanmuuttovirasto.

Maahanmuuttovirasto. (i.a.-a). *Turvapaikka Suomesta*. Saatavilla 13.4.2023. https://migri.fi/majoittuminen-yksityismajoitukseen

Maahanmuuttovirasto. (i.a.-b). *Muulla perusteella Suomeen*. Saatavilla 13.4.2023. https://migri.fi/muulla-perusteella-suomeen

Maahanmuuttovirasto. (i.a.-c). *Tilapäinen suojelu Ukrainasta paenneille*. Saatavilla 13.4.2023. https://migri.fi/tilapainen-suojelu

Mieli ry (i.a.) *Maahanmuutto on iso elämänmuutos.* Saatavilla 03.01.2023 https://mieli.fi/vaikea-elamantilanne/miten-sopeutua-uuteen-maahan/maahanmuutto-on-iso-elamanmuutos/

Moniheli ry. (i.a.). *Näin toimimme.* Saatavilla 17.4.2023 https://moniheli.fi/verkosto/

Naapuruustalo Mellari, (2.12.2022) Naapuruustalojen toimintaperiaatteet. Kalliolan Setlementti ry.

Niemelä, J, & Auvinen, T. (2021). *Järjestötieto hyvinvointialueiden tietojohtamisessa: Selvityshenkilöiden raportti kansalaisyhteiskunnasta saatavan tiedon hyödyntämisestä sosiaali- ja terveydenhuollossa*. Sosiaali- ja terveysministeriö. https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8432-5

Oikeusministeriö. (i.a.) *Turvallisemman tilan ohjeistus.* Saatavilla 16.5.2023. https://yhdenvertaisuus.fi/turvallisemman-tilan-ohjeistus

Pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus, 28.7.1968. https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1968/19680077/19680077_2

Patja, K., Absetz, P. & Rautava, P. (toim.). (2022). Terveyden edistämiseksi. Teoksessa Jyrki Korkeila, *Psyykkinen terveys* (s. 40–45). Duodecim.

Pirkkalainen, P. (2022). Kansalaisyhteiskuntaan osallistumisesta osallisuuteen? Vuonna 2015 Suomeen saapuneiden turvapaikanhakijoiden näkökulmia. Teoksessa P. Kettunen (toim.), *Näkökulmia maahanmuuttaneiden poliittiseen osallistumiseen Suomessa* (s. 19–34).

(Siirtolaisinstituutti tutkimus 8). Siirtolaisinstituutti. https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7399-24-8

Puusa, A. (2020). Haastattelutyypit ja niiden metodiset ominaisuudet. Teoksessa A. Puusa, & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 103–117). Gaudeamus.

Puusa, A., & Juuti, P. (2020). Laadullisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa A. Puusa, & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 173–175). Gaudeamus.

Raivio, H., & Karjalainen, J. (2013). Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! Teoksessa Taina Era (toim.), *Osallisuus – Oikeutta vai pakkoa?* Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 156, 12–34 https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-830-280-6

Ramadan, F. (2022). Järjestötyön vaikutus osallisuuden kokemukseen. Teoksessa P. Kettunen (toim.), *Näkökulmia maahanmuuttaneiden poliittiseen osallistumiseen Suomessa* (s. 51–70). (Siirtolaisinstituutti tutkimus 8). Siirtolaisinstituutti. https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7399-24-8

Rasilainen, L. (2016). Kotoutuminen kuntoon! Ehdotuksia kotoutumista tukevan koulutuksen parantamiseksi. Vihreä Sivistysliitto ry.

Rastas, A. (2010) Haastatteluaineistojen monet tehtävät etnografisessa tutkimuksessa. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.), *Haastattelu analyysi* (s. 64–73). Vastapaino.

Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.). (2009). Haastattelu- Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Teoksessa Anna Rastas, *Kulttuurit ja erot haastattelutilanteessa* (2.p.) (s. 87 & s.101). Vastapaino.

Ruusuvuori. J. (2010) Vuorovaikutus ja valta haastattelussa- Keskusteluanalyyttinen näkökulma. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.), *Haastattelu analyysi* (s.269–273). Vastapaino.

Saukkonen, P. (2023). *Sallitaan, kielletään, siedetään: Yhteiset pelisäännöt moninaiseen yhteiskuntaan*. Tanskesmedjan Magma.

Seppänen, A., Rask, S., & Kuusio, H. (2019). 5.3 Kuulumisen kokemus. Teoksessa H. Kuusio, A. Seppänen, S. Jokela, L. Somersalo, E. Lilja (toim.), *Ulkomaalaistaustaisten terveys ja hyvinvointi Suomessa* (s.

74–81). *FinMonik-tutkimus 2018–2019*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-034-1

Siirto, U., & Hammar, S. (2016). Kotouttava työ pakolaisina Suomeen muuttaneiden parissa. Teoksessa R. Gothóni, & U. Siirto (toim.), *Pakolaisuudesta kotiin* (s. 189–212). Gaudeamus.

SOAMK. (20.4.2023). *Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit.* Sosiaalialan amk-verkosto.

Sosiaali- ja terveysministeriö. (i.a.) *Yksityiset sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottajat*. Saatavilla 22.1.2023 https://stm.fi/yksityiset-sotepalvelut

Substance Abuse and Mental Health Association (i.a.) *Mitä on mielenterveys*. Saatavilla 13.12.2022 http://samha.fi/mita-on-mielenterveys/

Suomen Pakolaisapu. (i.a.). *Kurvi-toiminto.* Saatavilla 21.4.2023. https://pakolaisapu.fi/kurvi/

Suomen Punainen Risti. (i.a.-a). *Apua kotoutumiseen*. Saatavilla 17.4.2023. https://www.punainenristi.fi/hae-apua-ja-tukea/apua-kotoutumiseen/

Suomen Punainen Risti. (i.a.-b). *Kotoutumiskaari*. Saatavilla 9.1.2023. https://rednet.punainenristi.fi/sites/rednet.mearra.com/files/tiedostolataukset/kotoutumiskaari%20%28su%29.pdf

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (i.a.-a) *Hyvinvointi ja terveyserot— Mielenterveys.* Saatavilla 22.1.2023 https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/terveys/mielenterveys

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (i.a.-b) *Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus- käsitteet*. Saatavilla 13.12.2022 https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/kasitteet

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (i.a.-c). *Kotoutuminen.* Saatavilla 17.11.2022. https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/kotoutuminen-ja-osallisuus/kotoutuminen

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (i.a.-d) *Maahanmuuttaneiden mielenterveys.* Saatavilla 27.4.2023. https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/maahanmuutto-ja-hyvinvointi/maahanmuuttaneiden-mielenterveys

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (i.a.-e) *Maahanmuuttaneiden mielenterveyden edistäminen.* Saatavilla 27.4.2023. https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/maahanmuutto-ja-

hyvinvointi/maahanmuuttaneiden-mielenterveys/maahanmuuttaneiden-mielenterveyden-edistaminen

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (i.a.-f) *Kulttuurisensitiivinen työote.* Saatavilla 27.4.2023. https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/hyvia-kaytantoja/kulttuurisensitiivinen-tyoote

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (i.a.-g). *Osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa*. Saatavilla 3.5.2023. https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet/osallisuus-yhteisoissa-ja-vaikuttamisen-prosesseissa

Tilastokeskus. (i.a.) Maahanmuuttajat väestössä. Saatavilla 28.4.2023 https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa.html

Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.* Tammi.

Turtiainen, K., & Sapir, H. (2021). *Yhteisölähtöisen kotoutumisen mahdollisuudet Suomessa*. (Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2021:30). Työ- ja elinkeinoministeriö. http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-659-8

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakkoarviointi Suomessa.* Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019.

Työ- ja elinkeinoministeriö. (13.4.2023). *Kotoutumislain kokonaisuudistus nopeuttaa maahanmuuttaneiden kotoutumista ja työllistymistä*. Saatavilla 14.4.2023. https://tem.fi/-/kotoutumislain-kokonaisuudistus-nopeuttaa-maahanmuuttaneiden-kotoutumista-ja-tyollistymista

Työ- ja elinkeinoministeriö. (2.5.2022b) Uusi laki kotoutumisen edistämisestä nopeuttaisi maahanmuuttajien kotoutumista ja työllistymistä − lausuntokierros alkaa. Saatavilla 25.4.2023 https://tem.fi/-/uusi-laki-kotoutumisen-edistamisesta-nopeuttaisi-maahanmuuttajien-kotoutumista-ja-tyollistymista-lausuntokierros-alkaa

Työ- ja elinkeinoministeriö. (2020) *Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2019. Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta.* (s. 128). Saatavilla 27.4.2023.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162005/TEM_oppaat_10_2019_Tutkimusartikkeleita_kotoutumisesta_20012020.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Työ- ja elinkeinoministeriö. (25.8.2022a) Hallituksen esitys ulkomaalaislain muutoksista sujuvoittaisi työperäistä maahanmuuttoa. Saatavilla 25.4.2023 https://tem.fi/-/hallituksen-esitys-ulkomaalaislain-muutoksista-sujuvoittaisi-tyoperaista-maahanmuuttoa

Työ- ja elinkeino -palvelut. (i.a.). TE24, KOTO24, KEHA24 – kolme mittavaa uudistusta. Saatavilla 14.4.2023. https://tyomarkkinatori.fi/uudistukset2024

United Nations High Commissioner for Refugees. (27.10.2022). *Refugee Data Finder*. Saatavilla 18.4.2023. https://www.unhcr.org/refugee-statistics/

Valtioneuvosto. (20.6.2023). *Vahva ja välittävä Suomi - Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma.* VALTIONEUVOSTON JULKAISUJA 2023:58. urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-763-8

Vilkama, V., Myllylä, A-L., & Puurunen, H. (2021). *Vuokralaisvalintaan vaikuttavat tekijät ja ulkomaalaistaustaisten asunnon hakijoiden asema yksityisillä vuokramarkkinoilla. Raportti vuokranantajille suunnatun kyselyn tuloksista*. Moniheli ry:n julkaisuja.

World Health Organisation. (17.6.2022) *Mental Health.* Saatavilla 12.5.2023. Mental health (who.int)

Ylioppilaiden Terveydenhoitosäätiö. (i.a.) *Sosiaaliset suhteet.* Saatavilla 27.4.2023. https://www.yths.fi/terveystieto/mielenterveys/sosiaaliset-suhteet/

LIITE 1. Haastattelukysymykset

- Mitä kuuluu?

HARJOITTELUSTA:

- Kuinka kauan olet ollut Naapuruustalolla harjoittelussa? Oletko viihtynyt täällä? Miten sinut on otettu vastaan? Mikä on ollut hyvää? Entä huonoa?
- Mitä tavoitteita sinulla oli harjoittelun suhteen?
- Mitä olet tehnyt Naapuruustalolla harjoittelusi aikana?
- Miten sinun suomen kieli on parantunut harjoittelun aikana?
- Mitä olet oppinut harjoittelun aikana?

TULEVAISUUDEN NÄKYMÄT

- Mitä suunnitelmia sinulla on tulevaisuudessa?
- Mitä unelmia sinulla on?
- Onko nämä unelmat olleet aina vai ovatko ne tulleet mieleen harjoittelun aikana?

YHTEISÖLLISYYS / OSALLISUUS

- Miten voit? (haluatko lisää kahvia?)
- Oletko saanut apua työntekijöiltä harjoittelussa? Minkälaista?
- Mitä ajatuksia sinulla on Naapuruustalon työntekijöistä, muista harjoittelijoista ja vierailijoista? Oletko saanut ystäviä?
- Onko sinulla perhettä täällä? Onko sinulla muita itsellesi tärkeitä ihmisiä?
- Mitä harrastuksia sinulla on? Oletko kiinnostunut jostain uudesta asiasta harjoittelun aikana?

HARJOITTELUKOKEMUS

- Miltä harjoittelu on sinusta tuntunut?
- Onko harjoittelu tuonut elämääsi jotain uutta? Mitä?
- Kiitos!

LIITE 2. Haastattelukutsu

HYVÄ NAAPURUUSTALON HARJOITTELIJA!

Oletko nyt kotoutumiskoulutuksen
työelämäharjoittelussa naapuruustalolla tai
viimeisen 2 vuoden aikana?

HALUAMME HAASTATELLA JUURI SINUA!

Haastattelut kestävät noin 30 minuuttia.
Haastattelijoita on kaksi.
Kysymme sinun kokemuksistasi harjoittelussa.
Saat nähdä kysymykset etukäteen.
Henkilöllisyyttäsi ei pysty päättelemään kerätystä
aineistosta.

Kysy lisätietoja haastatteluista:
Jyri Varis jyri.varis@student.diak.fi
Naapuruustalon työntekijät

Olga, Kirby, Jyri ja Mervi.
Olemme sosionomiopiskelijoita Diakonia-ammattikorkeakoulusta.
Teemme haastatteluita opinnäytetyötä varten.

Kalliola Diak

LIITE 3. Pelkistetyt kysymykset

HAASTATTELUKYSYMYKSET

- Miten sinut on otettu vastaan?
- Kuinka kauan olet ollut Naapuruustalolla harjoittelussa?
- Oletko viihtynyt täällä?
- Mitä tavoitteita sinulla oli harjoittelun suhteen?
- Mitä olet tehnyt Naapuruustalolla harjoittelusi aikana?
- Miten sinun suomen kieli on parantunut harjoittelun aikana?
- Mitä olet oppinut harjoittelun aikana?
- Mitä suunnitelmia sinulla on tulevaisuudessa?
- Mitä unelmia sinulla on?
- Onko nämä unelmat olleet aina vai ovatko ne tulleet mieleen harjoittelun aikana?
- Oletko saanut apua työntekijöiltä harjoittelussa? Minkälaista?
- Mitä ajatuksia sinulla on Naapuruustalon työntekijöistä, muista harjoittelijoista ja vierailijoista?
- Oletko saanut uusia ystäviä?
- Onko sinulla perhettä täällä?
- Onko sinulla muita itsellesi tärkeitä ihmisiä?
- Mitä harrastuksia sinulla on?
- Oletko kiinnostunut jostain uudesta asiasta harjoittelun aikana?
- Miltä harjoittelu on sinusta tuntunut?
- Onko harjoittelu tuonut elämääsi jotain uutta? Mitä?

LIITE 4. Suostumuslomake

Diak

Kirjallinen suostumus opintokokonaisuuteen kuuluvan tehtävän hyödyntämisestä tutkimus- ja kehittämistoiminnassa.

Opintokokonaisuuden ja tehtävän nimi _____

Vastuuhenkilö/henkilöt _____

Tulokset tullaan julkaisemaan kehittämisraportissa/ tutkimuksellisessa artikkelissa/ hankkeen jatkokehittämistyössä.

Minulle on selvitetty yllä mainitun tehtävän tarkoitus ja se, että kirjallista materiaalia tullaan käyttämään Diakin tutkimus- ja kehittämistyössä. Olen tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Olen myös tietoinen siitä, että henkilöllisyyteni jää vain tutkijan/tutkijoiden tietoon.

Päiväys

_____

Tutkittavan allekirjoitus, nimenselvennys ja opiskelijanumero

_____

LIITE 5. Saatekirje

Hyvä Naapuruustalon harjoittelija!

Olemme sosionomiopiskelijoita Helsingin Diakonia-ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä yhteistyössä Kalliolan Naapuruustalojen kanssa. Haastattelemme työelämäharjoittelijoita heidän kokemuksistaan.

Toivomme, että osallistutte haastatteluun. Haastattelut ovat vapaaehtoisia, luottamuksellisia ja tapahtuvat nimettömästi. Vastauksista ei voi päätellä henkilöllisyyttäsi. Voit kieltäytyä haastattelusta ja on myös mahdollista keskeyttää haastattelu.

Haastattelut toteutetaan Naapuruustalolla sinun harjoittelusi lopussa. Tutkijoita on paikalla kaksi ja haastattelu kestää noin 30 minuuttia. Haastateltavat saavat nähdä kysymykset ennen haastattelua. Haastattelutilanne on rento ja keskusteleva.

Kalliolan Naapuruustalot hyödyntävät opinnäytetyötä toiminnan parantamiseksi. Haastattelun tietoja käytetään vain tätä opinnäytetyötä varten. Haastattelu nauhoitetaan ja muutetaan kirjalliseen muotoon. Aineistosta ei voi päätellä haastateltavien henkilöllisyyttä. Aineisto hävitetään, kun tutkimus on valmis.

Tutkimus valmistuu syksyllä 2023, jonka jälkeen voit lukea sen Theseus-julkaisuarkistossa.

Lisätietoja tutkimuksesta ja haastatteluista voi kysellä mervi.karttunen@student.diak.fi tai jyri.varis@student.diak.fi

Kiitokset osallistumisestasi!

Olga Hiltunen, Mervi Karttunen, Kirby Kehiakehi, Jyri Varis